

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 178. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-palladius03val-shoot-idm139651353942992.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

179

JESU CHRISTI
ÆREFULDE FORKLARELSE
PAA THABOR BJERG.

1555.

180

181

INDLEDNING.

PEDER PALLADIUS har - som foran (S. 3) nævnt - foruden Visitatsbogen forfattet to større originale danske Værker, begge i Prædikenform: "Bogen om Sankt Peders Skib" og "Jesu Christi ærefulde Forklarelse paa Thabor Bjerg".

Mens det første af disse Skrifter er af betydelig Værdi baade paa Grund af dets personligt prægede Sprog og paa Grund af de Strejflys Indholdet kaster over Tankesæt og Følemaade i hin religiøse Brydningstid, saa er Skriftet om Jesu Forklarelse sandt at sige et temmelig tørt formalistisk Tolkningsforsøg, hverken farvet af Tidens Kamp som Bogen om Sankt Peders Skib eller præget af Forfatterens Personlighed som Visitatsbogen - derfor manglende saavel hins djærve Kraft som dennes menneskelige Varme.

I.

Efter en ret intetsigende Tilegnelse til Lensmanden paa Københavns Slot Peder Godske, skrevet Mikkelsdag (29. Sept.) 1554, meddeles den bibelske Beretning om selve Forklarelsen, sammenskrevet - som det hedder - af de tre Evangelister Matthæus (17.1-9), Marcus (9.2-10) og Lucas (9.28-36). Denne Beretning - *Texten* - er delt i 10 Punkter og slutter med en Oversigt over Rækkefølgen af de vigtigste Led i Forklarelshistorien (ndf. S. 194).

Saa følger Den første Prædiken.

I dennes Indledning siger Palladius: "Efterdi vi nu have gjort Ende paa den Oliebjergs Historie udi nogle Prædikener 182 før Paaske, vil vi . . nu høre, hvorlunde at Christus blev ophøjet paa Thabor Bjerg, . . paa det at efterdi vi have hørt hans Fornedrelse, vi kunne ogsaa høre hans Herlighed."

De 16 Prædikener er altsaa blevet holdt i Foraaret og Sommeren 1554. Samme Efteraar har Palladius udarbejdet dem til Trykken og skrevet Tilegnelsen, og i Begyndelsen af 1555 er Bogen udgaaet fra Pressen.

For Skriftets Plan giver Indledningen et fuldstændigt Program. Forklarelsens Hovedbetydning "Summen paa denne Historie", siges det, er, at den beviser Christi Guddommelighed; Christus er "ikke aleneste Jomfru Mariæ Søn og et sandt Menneske, men ogsaa Guds og vor himmelske Faders Søn, født af ham fra evig Tid . . en Herre over Himmel og Jord". "Men" - fortsætter Palladius - "før end vi tager fat paa *Texten* at udlægge, vil vi undervise hverandre om disse *tre Omstændigheder* [dvs. Forhold], som er: om *Stedet*, om *Tiden* og om *Personerne*, det er, hvad Sted denne Forklarelse skete paa, og i hvad Tid og ved hvilke Personer; derefter . . vil vi opregne, hvad *Sager* [dvs. Aarsager], der var til samme Forklarelse, og siden skifte Historien i sine Parter og udtyde i dem de ypperste *Hovedstykker* og *Lærdomme*."

Den fremtrædende skematiske Form, Indledningen har, præger hele Skriftet. Opstilling af Skemaer, Oversigt over Inddelinger, Opregning af "Hovedstykker" og Underafsnit udgør en ikke uvæsentlig Del af de fleste Prædikener. Som Exempel paa et saadant sindrigt opbygget Æskesystem kan nævnes Indledningen til den anden Prædiken, der handler om "Personerne". Disse, hedder det, kan deles paa to Maader:

I. i to Dele: a) de fire Personer fra Himlen: Gud Fader, den hellig Aand, Moses og Elias; b) de fire Personer fra Jorden: Christus i sin Manddom [dvs. i sin Menneskeskikkelse] og de tre Apostle Peder, Hans og Jacob.

II. i tre Dele: a) de guddommelige Personer: Gud Fader, Sønnen, den hellig Aand, b) de to Personer fra

det gamle 183 Testamente: Moses og Elias, Guds tro Tjener og den navnkundige Profet; c) de tre Personer fra det ny Testamente: Peder, Hans og Jacob.

Hvor meget af denne og lignende Inddelinger, der skyldes Palladius' egen Udspekulerthed, og hvor meget der er theologisk Arvegods fra Kirkefædre og Skolastikere falder det udenfor nærværende Udgaves Plan at undersøge, men sikkert er det, at disse evindelige Tvedelinger og Tredelinger, som har deres Forbillede i den middelalderlige Homilieform, bidrager til at berøve Fremstillingen Varme og Liv. Hertil kommer, at Palladius i paafaldende ringe Grad har gjort det bibelske Stof nærværende ved, som det ellers er hans Vane, at indskyde Smaatræk fra sine egne Oplevelser, sine egne Minder, vise Stoffets Samhørighed med de Mennesker, til hvem han taler.

Naturligvis - Sammenligninger drages; men de er oftest vage, holdt i al Almindelighed, og derfor uden synderlig Virkning. Flest er Jævnførelserne mellem Skriftens Vantro og Datidens Papister, - som følgende: "I have intet med Christo at gøre; Christus gavner eder intet; I ere faldne fra Naaden, sagde Paulus . . . til dem som vilde tilbage til Mose og Loven igen. *Hvad mon han nu vilde sige til dem, som vil tilbage til Pavedømmet igen, som de vilde til hine Kødgryder i Ægypten?*" (S. 230 L. 9 ff., jfr. foran S. 64 L. 21-25).

Eller denne:

"Ah Fader! Hvo ser udi saa foragtet og forsmæligt [dvs. ringeagtet] et Menneske, at Menneskenes Salighed skal hænge paa ham alene? Det sige først alle Farisæerne i Jerusalem hardt nej til og tillægge Templet og deres Offer Salighed; *dernæst alle Papister, som kalde denne Gud Faders Røst Kætteri og lægge deres Messe Salighed til.* Men du min fromme Christne, lad fare Farisæere med deres Offer og Papister med deres Messer og hæng hardt ved denne Gud Faders elskelige Søn" (S. 240 L.20 ff.).

Kraft og Liv er der i dette Sted:

"Naar man . . . spurgte sig for, hvad han var for en Mand, da blev der saa svaret til: "Han er en Tømmermands Søn af Nazareth". Af Nazareth? Hvad godt skulde der komme af Nazareth? - Derimod var 184 Præstehøvdinge og Leviterne med deres holdt udi stor Hæder og Ære og havde deres Præbender og Renter . . . Vi, sagde de, vi er de som bør at prædike, os har Gud befalet det og ikke denne Tømmermands Søn . . .

Ser eder omkring I fromme Christne, om det gaar ikke endnu saa til imellem de ragede og smurte og . . . de fattige Prædikanter; hvad Bulder og Trætte, hvad Avind og ond Vilje, hvad Afdragt [dvs. Modstand] og Modsigelse, man gør dem, som det salige Guds Ord fremføre" (S. 234 L. 30-36, S. 235 L. 11-20).

Et enkelt Sted bruger Palladius til Illustration af Skriftens Ord et helt konkret Exempel - en Oplevelse. Med Henvielse til Matth. 11 (hvor Christus "skammede de Byer ud, i hvilke hans fleste kraftige Gerninger var gjort, fordi de ikke havde omvendt sig" og tilsiger dem: "Det skal gaa Tyrus og Sidon taaleligere paa Dommens Dag end eder", Vers 20-24) skriver han:

"Saa skal ogsaa udi vor Tid alle de Steder som Guds Ord prædikedes udi, bære Vidne mod de ugudelige. Ja dette Tempel, disse Piller og Vægge skal fordømme vore ugudelige"

og han fortæller en Historie om Doctor Pommer [d. e. Bugenhagen], som, da han var i København, var indlagt til Herberge hos [dvs. boede hos] gamle Mester Mads [d. e. Kanniken Magister Hans Pedersen]: "der han var dragen hjem til Wittenberg igen og fik at vide om Mester Mads, at han blev den samme, som han var tilforn, med sine Anhængere, som kaldte ham Mesteren og vilde gerne have gjort Christus ud af ham, som Graamunkene af deres Francisco, da skrev den fromme Doctor Pommer disse Ord hid til os saa lydendes: "De Piller dør i Københavns Kirke og de Vægge i Skolen vide, hvad jeg har gjort mod Mester Mads". Her kalder han Sten og Stok til Vidnesbyrd mod ham; og Christus sagde om sig, at Stenene skulde love ham, om Disciplene maatte ikke det gøre" (S. 197 L. 27-S. 198 L. 11).

Paa den ene Side Farisæerne og Papisterne: Ugudelighed og Død - paa den anden Side Kristus og de Evangeliske: Fromhed og et evigt Liv! Det er denne Reformatorerens robuste og sejsikre Lære, der gennemtrænger Prædikensamlingen om Jesu ærefulde Forklarelse paa Thabor Bjerg.

185

Den *Form*, i hvilken den rette Opfattelse af et Skriftsted fremsættes, er meget ofte Svar paa et direkte eller indirekte Spørgsmaal.

I Omtalen af Tiden, paa hvilken Forklarelsen fandt Sted, siger Matthæus og Marcus jo, at Forklarelsen fandt Sted sex Dage efter Jesu Forudsigelse af sin Død og Pine, Lucas derimod siger *otte* Dage derefter (Matth. 17.1, Marc. 9.2, Luc. 9.28). "Her synes Evangelisterne at være mod hverandre", skriver Palladius, men, lyder Svaret, "dog er de ikke mod hverandre [idet de regne forskelligt], . . . som vi ogsaa paa denne Dag kalder en Uge otte Dage; udi disse otte Dage, siger vi, alligevel at der er ikke uden syv Dage om Ugen" (S. 199 L. 6 ff.).

Efter Beretningen om, at Kristus tog de tre Apostle med op paa Bjerget, hedder det: "Men her falder et Spørgsmaal ind - som vort Kød og Blod vil alle Ting vide og er mere omhyggeligt i

saadant, end det sig burde - . . hvorfor Christus tog ikke alle Disciple hen op paa Thabor Bjerg med sig, men ikkun de tre . . Der skal saa svares . ." (S. 200 L. 23 ff.).

Hvor Palladius taler om Christi Fornedrelse og Korsfæstelse siger han:

"Her maatte man atter føre et Spørgsmaal ind: Hvi lod han sig saadan anse og ikke langt heller udi sin Herlighed og Majestæt . . Svar: det er sket for vor Skyld" osv. (S. 236 L. 5 ff.).

Den femtende Prædiken omhandler Christi Forbud overfor de tre Apostle mod at røbe hans Herliggørelse før hans Pine og Død.

"Hvi gjorde han det?" spørger Palladius, og han svarer: "Derfor vilde ikke Christus, at saadant skulde aabenbares aldeles, førend hans Pinelses Tid var kommen, *enten* derfor at hans Pine og Død ikke skulde forhindres . . *eller* for andre Sager som er, at Christus for sin Høviskhed vilde give sin Fader al Ære" (S. 252 L.2ff.).

Det skal endnu nævnes, at Palladius i de *Skriftsteder*, han anfører i Prædikerne, ligesom i de tidligere Skrifter, 186 som Grundlag har en Vulgatatext, ikke en Lutherbibel eller den autoriserede danske Bibeloversættelse.

Blot et enkelt Exempel:

Palladius, S. 198 L.26ff.

Det hende sig/ der hans Annammelsis dage vaare fuldendede/da beskicket* hand sit Ansict til at hand vilde gaa til Jerusalem.

Biblen 1550.

Oc det begaff sig/ der tiden vaar fuldkommen/ at hand skulde tagis herfra/ da vende hand sit Ansict at vandre strax til Jerusalem,*

Vulgata, Luc. 9.51.

Factum est autem, dum *complerentur dies assumptionis ejus*, et ipse faciem suam firmavit, ut *iret* in Jerusalem.

Luthers Oversættelse 1545.

Es *begab sich* aber/ da die zeit erfüllet war/ das er solt von hinnen genomen werden/wendet er sein Angesichte *stracks* gen Jerusalem zu wandeln.

Samme Forhold genfindes i alle de i Texten anførte Skriftsteder. Derimod er Biblen 1550 afskrevet i de efter Prædikerne tilføjede *sammenhængende* Vers fra Johannes Evangeliet og fra Peters andet Brev (Joh. 12.28-30, 2. Pet. 1. 16-18), hvad der bekræfter, at Palladius ved Udarbejdelsen af sine Prædikener og andre Arbejder har benyttet en latinsk Skriftsprogsamling, der byggede paa Vulgata, mens han, hvor Bibelstykker ligefrem skulde afskrives, altsaa hvor han skulde benytte selve Biblen, som naturligt var, har brugt den autoriserede danske Bibeloversættelse. Jf. foran S. 133-34 og Bind II S. 281 ff. og S. 368 f.1

*

187

II.

"Jesu ærefulde Forklarelse paa Thabor Bjerg" er kun bevaret i én Udgave, Originaltrykket 1555.

Dette bestaar af 92 Blade, 12 Læg sign. A-M (Læg L har kun 4 Blade). Formatet er lille Oktav som det facsimilerede Titelblad ndf. S. 189. Linjetallet er 22.

Paa Titelbladets Bagside findes i en Ramme, der svarer til den i "Sankt Peders Skib" anvendte (se foran S. 20), to Vaabenskjolde: Bielkernes - Godskerne var en Linje af denne Slægt - og Ravensbergs. Bogstaverne P. G. betegner Peder Godske, Bogstaverne E. P. betegner hans Moders Navn, Elline Pedersdatter (Ravensbergs). Mens de 188 to Vaabenskjolde i "Sankt Peders Skib", der var tilegnet Herluf Trolle,

repræsenterede dennes og hans Hustrus Slægt: Troliernes og Gjøernes, har man - da Peder Godske var ugift - i Rammen anbragt hans fædrene og hans mødrene Vaabenskjold.1

Bogtrykkerens Navn er ikke angivet, men det typografiske Udstyr viser, at Trykket er udgaaet fra Hans Vingaards Presse (Lauritz Nielsen, anf. Afh. S. 103, Nr. 72).

Exemplarer findes paa det kgl. Bibliotek og Universitetsbibliotheket i København.

Senere Optryk kendes ikke, men i Harboes Palladius-Haandskrift anføres foruden Originaludgaven 1555 en Udgave fra 1570 - dog uden nærmere Titelbetegnelse. Andetsteds har jeg ikke fundet Oplysninger om en saadan Udgave.

*

189

190

191

**Erlig oc Velbyrdig mand Peder
Gaatske/ Kongelig Maiestats Lensmand/ paa
Københaffns Slaat/ Naade oc fred aff
Gud Fader ved Iesum Christum.**

KÆre Peder loffuede ieg at skencke eder til en tacksigelsis/ bekendelse/ for eders mangfoldige velgerninger imod mig/ dette mit stycke arbeyde/ offuer denne merckelig/ oc herlig Historie om vor Herris Iesu Christi forklarelse paa Thabor bierg/ Saa haffuer ieg ladet denne Bog Prente/ som indholder sexten Predickener om samme Historie || den meninge mand i dette Rige oc andre som forstaa vort tunge maal til nytte oc gaffn/ trøst oc husualelse/ besynderlige vdi Gud Faders vidnesbyrd/ som hand selff ned fra Himmelen bær offuer hans elskelig Søn vor Herre Iesum Christum der hand saa siger Denne er min Elskelige Søn/ vdi huilcken ieg haffuer behagelighed/ hannem skulle i høre. Thi dette vidnesbyrd offuergaar Himmel oc Iord/ oc der som mand aldrig vilde tro de andre vidnesbyrd/ om vor Herre Iesu Christo/ som Engelne/ Ioseph oc Maria/ Hyrderne oc de Vise/ Simeon oc Anna/ Zacharias oc Ioannes Baptista/ Apostlene och Christi egne gerninger oc tegen bare om hannem/ oc om mand icke vilde tro Mose oe Elie/ Ia alle Propheternis vidnisbyrde/ da burde mand io at tro Gud almectigste || selff/ som lader sig Høre met sin egen Mund oc Røst/ oc selff wmager sig ned fra Himmelen/ at hand io icke vil/ mand skal høre andre til salighed/ end hans elskelige Søn/ det er/ vor Herre Iesum Christum/ Saa finder i foruden denne hoffuid artickel/ ocsaa mange andre nyttelige lærdomme vdi disse Predickener/ som denne Historie fører met sig/ om en Christen Bøn/ om de dødis Opstandelse/ om det euige Liff/ om døden oc synden/ om det salige Guds Ord/ om Troen etc.

192

Huilcken bog ieg sender eder/ bedendis/ at i den ville tage til tacke/ til Gud vil/ ieg i andre maade kand beuisse eder nogen veluilighed som ieg displictig er/ Eder Gud almectigste befalendis/ Screffuit i Københaffn.
S. Mickels dag/ Aar
M.D.Liiii.||

**Vor Herris Iesu Christi forklarelsis
Historie/ tilsammen screffuen/ aff de tre Euangelister/
Mattheo i det syttende/ Marco i det niende/
och Luca i det niende.**

1

DEt hende sig nogit nær ved otte dage/ effter at disse ord/ vaare talede/ tog Iesus Peder oc Iacop oc Hans/ hans broder/ oc gick op paa it Bierg at bede/ oc der hand vaar alene/ ledde han dem op met sig/ paa det høye Bierg/ aff til en side.

2

* Oc det skede/ der hand bad/ at hand bleff forklaret for dem/ oc den || skickelse i hans Ansict blev anderlunde/ la hans Ansict skinnede som Solen/ oc hans Klædebon vaar huid oc skinnendis/ la hans Kleder bleffue saa skinnende oc saa saare huide/ som Sne/ saadanne/ at ingen paa lorden/ som lydder Klæde/ kand gøre det saa huit.

3

* Oc see/ tho mend talede met hannem/ det vaar Mose oc Elias/ som der bleffue seet i Æren/ oc obenbaredis faar dem oc sagde hans vdgang/ som hand skulde fuldkomme vdi Ierusalem.

4

* Men Peder oc de som vaare met hannem/ vaare besuarede met søffn/ oc de opuaagnede oc saae hans Herlighed/ oc de tho mend/ som stode hoss hannem.

193

5

* Oc det skede der de ginge bort fra hannem/ da suarede Peder oc sagde til Iesum/ Mester oc Herre/ det er || oss gaat at vere her/ oc om du vilt/ da lad oss gøre her tre Bolige/ dig en/ oc Mose en/ oc Elie en/ Thi hand viste icke huad hand sagde/ fordi at de vaare forferdede aff rædsel.

6

* Der hand nu saa talede disse ord/ See da bleff der en klar Sky/ omkringskuggede dem/ oc de fryctede der de ginge ind i Skyen.

7

Oc see/ der bleff en Røst/ som kom aff Skyen oc sagde/ Denne er min Elskelige Søn i huilcken mig er behageligt/ hører hannem.

8

* Oc der Disciplene hørde det/ fulde de ned paa deris Ansigt/ oc fryctede saare/ oc Iesus gick til oc rørde ved dem/ oc sagde til dem/ Staar op/ frycter icke/ oc der de løffte deris Øyen op/ da || saae de ingen vden Iesum alene/ Thi der rø sten skede/ da bleff Iesus funden alene.

9

Oc der de ginge ned aff Bierget/ befalede Iesus dem/ at de skulde icke sige nogen/ det som de haffde seet/ vden naar Menniskens Søn/ stode op aff døde/ oc hand sagde/ I skulle ingen sige denne Siun/ ind til saa lenge/ at menniskens Søn opstaar fra de døde.

10

Oc de hulde de ord hoss dem selff/ oc spurde til sammen at/ huad det skulde vere/ naar hand vaar opstanden fra de døde/ oc de tagde stille/ oc sagde ingen i de dage noget aff de ting som de haffde seet.

194

En liden forklarelse/ huorledis det følger effter huert andet.

1

Christus gick op paa Bierget at bede/

2 ||

Effter Bønnen bleff hans skickelse foruandlet.

3

Effter den foruandelse/ obenbaredis Mose oc Elias der.

4

I det at de obenbaredis/ fulde Apostlene/ som vaare der met hannem/ i søffn.

5

Der de opuaagnede/ gaff Peder sin mening til kende.

6

Der Peder haffde sagt sit gode tycke omskuggede en Sky dem/

7

Efftet den omskuggelse/ hørdis der en røst/

8

Effter røsten bleffue Apostlene forferdede oc strax trøstede igen/

9

Der de vaare trøstede/ forbød Christus dem til en tid/ at tale der om.

10

Det forbud vaare de lydige/ oc tagde stille ind til hand vaar opstanden aff døde. ||

195

Den første Predicken om denne Histories omstændeligheder.

DEn hellige Paulus Philip: ii scriffuer ath Christus Iesus tog en Tieneris skickelse paa sig/ oc bleff saa der faar ophøyet igen/ om den Tieneris skickelse oc treldots ham/ haffue wi hørt faar denne Paaske høytid/ oc besynderlige aff den Historie som skede paa Olibierget/ huad vor Herre Christo der vederforis/ met sine tre Discipler Peder/ Hans oc Iacop/ der hand suette Blodige sued etc. Effterdi nu wi haffue giort ende paa den Olibierigs Historie/ vdi nogle Predickener faar Paaske/ ville wi met Guds ||Naadis hielp nu høre huorlunde at Christus bleff ophøyet paa Thabor bierg/ met samme tre Discipler/ paa det at effterdi wi haffue hørt hans fornødrelse/ wi kunde oc saa høre hans Herlighed in transfiguratione/ det er vdi hans skickelses forklarelse huilcken Historie bescriffuer en gang til Christi Opstandelse/ som Olibiergis Historie bescriffuer en gang til Christi pine oc død.

Ia her ocsaa røris om Christi pine oc død/ i det Mose oc Elias tale met Christo/ om det som hannem skulde offuergaa i Ierusalem.

Om Historien i sig selff for en indgang til denne Predicken. ||

DEnne Historie er bescreffuen aff de tre Euangelister Mattheo/ Marco oc Luca/ Oc det met stor flittighed/ som i kunde læsse hoss Matthæum i det syttende/ hos Marcum i det niende/ oc hoss Lucam i det niende Capitel. S. Ioannes Euangelist kommer oc denne Histori ihu vdi sit tolfte Capitel/ der som hand saa scriffuer. Der

kom 196 en røst fra Himmelen oc sagde. Ieg haffuer forklaret/ oc ieg skal forklare dit naffn igen. Oc den hellige Petrus scriffuer om denne Historie/ oc kalder samme Christi forklarelse en herlighed oc Ære aff Faderen. Oc alligeuel denne Historie longt offuergaar vor forstand/ at wi kunde icke vdi dette liff fuldkommelige forstaa hende/ saa er hun dog drabelig/ lystig oc trøstelig/ oc giffuer oss en besynderlig || Lærdom/ oc husualelse/ som wi kunde bruge vdi al vor modgang.

* Summen paa denne Historie er/ at Iesus Christus vor Herre oc Frelsermand/ faar vidnesbyrd her aff den Hellig Aand vdi en Skyes lignelse/ oc aff Gud Fader/ som taledede til hannem aff samme Sky/ at hand er icke aleniste lomfru Marie Søn oc ith sant menneske/ Men ocsaa Gudz oc vor Himmelske Faders Søn/ født aff hannem fra euig tid/ Gudz arffuing/ en Herre offuer Himmel oc Iord/ Huor paa at ingen skulde tuile men alle bliffue visse der paa/ giffuis hannem saadant vidnesbyrd aff Gud Fader oc aff den Hellig Aand paa det at wi skulle alle det tro/ oc bekende Iesum Christum en Herre offuer Himmel oc Iord.

* Effterdi at det er nu saadan || en merckelig Historie/ som en aff de andre Historier om Christi vndfangelse/ fødsel/ Pine/ Opstandelse etc. Bør oss at høre oc lære den met stor flitighed/ der nest huad Fruct/ wi kunde faa der aff/ oc siden huorlunde wi kunde rettelige bruge samme Historie/ huilcke stycker wi ville nest Guds hielp/ faa at høre.

* Men før end wi tage fat paa Texten at vdlegge/ ville wi vnderuise huer andre om disse tre omstændigheder/ som er om Steden/ om tiden oc om Personerne/ det er/ huad Sted/ denne forklarelse skede paa/ oc i huad tid/ oc ved huilcke Personer/ der effter vdi neste Predicken ville wi opregne huad sager/ der vaare til samme forklarelse/ oc siden skiffte Historien i sine parter/ oc vdyde i dem de ypperste houd srycker oc lærdom/ som denne Historie fører met sig/ Gud almectigste giffue ellers sin naade der til Amen. ||

197

Om Steden.

AT tale om Steden/ er det io vist/ at denne forklarelse skede i Galilee land/ der hand end nu tøffuede i Capernaum/ som Euangelii Text giffuer til kende/ Oc det er troligt/ at dette Bierg er Thabor bierg/ som alle den hellige Kirkis Lærefedre holde faare/ at hand gick op paa den tid hand i begyndelsen lærde hans Apostle paa Bierget Matth: v. Oc nu denne tid/ Oc effter hand vaar opstanden fra de døde/ oc haffde hand did forsamled sine Discipler.

* Euangelisterne scriffue/ at det vaar ith høyt Bierg/ Oc S: Hieronymus scriffuer/ at Thabor bierg/ er it || deyligt Bierg/ paa en marck/ mit i Galilee land/ saa trint at mand maa vndre der paa och høyt/ saa at de fire Slecter Nephthali/ Sebulon/ Isaschar oc Asser skyde ind der paa/ oc begribe noget nær det gandske Galilee Land.

* Loffuis ocsaa dette Bierg vdi den hellige Scrifft aff sin deylighed oc lystighed/ Psal: Lxxxix. Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt/ det er/ Thabor oc Hermon frydis i dit naffn. oc Iudic: iiii. drog Barach oc den Prophetisse Debora met ti tusinde Stridsmænd til Thabor Bierg mod Sissaram/ som førde Iabins den Cananeiske Kongis hær.

* Der faar skal Thabor Bierg vere it vidnesbyrd til Christi Ære och Herlighed/ lige som Olibierget skal vere it vidnisbyrd til hans fornedrelse oc blodige || sued/ Skulle ocsaa saadanne Steder/ som Christus vaar paa/ oc omgickis vdi/ bæere vidnesbyrd paa domme dag mod alle wgudelige/ som bode vdi samme Steder oc forsmade hans hellige ord/ Saa skulle ocsaa/ vdi vor tid/ alle de Steder som Guds ord predickis vdi/ bæere vidne mod de wgudelige/ la dette tempel/ disse Pillere och vegge skulle fordømme vore wgudelige/ som den fromme oc høylærde Mand/ her vaar hoss oss vdi Kongelig Maiestatz Kroning/ Docter Hans Bugenhagen Pommern fra Vittenberg/ och bleff indlagt til herbere met gamle Mester Matz som vaar en Canick her i Københaffn (Gud giffue met salig 198 i hukommelse) der hand vaar dragen hiem til Vittenberg igen/ och fick at vide om Mester Matz at hand bleff den samme/ som hand vaar til forne/ met sine anhengere/ som kallede || hannem Mesteren/ oc vilde gierne haffue giort Christus vdaff hannem/ som Graamunckene vilde gøre aff deris Francisco/ Da screff den fromme Docter Pommer disse ord hid til oss saa lydendis. De Pillere der i Københaffns Kirke/ oc de vegge i Scholen vide huad jeg haffuer giort mod Mester Matz/ her kalder hand sten oc staack til vidnesbyrd mod hannem. Och Christus sagde om sig/ at Stenene skulde loffue hannem/ om Disciplerne maatte icke det gøre.

* Ia Christus befalede sine at predicke Euangelium faar alle creatur/ at vilde Mennisken icke tro paa hans ord/ da skulde de andre Creatur bæere vidne mod dem/ met Christo och hans fattige predickere/ at hand och

de haffde giort deris der til/ oc at det vaar icke deris skyld/ Saa skal och dette Thabor Bierg bæere vidne om sine tvgudelige || oc vore steder om vore wgudelige/ formanendis dem alle/ ath de heller omkring vende sig til Gud ved Iesum Christum.

Om Tiden.

Tiden giffuis til kende vdi Texten før Historien begyndis/ at denne forklarelse skede vdi det første Aar aff de try/ som Christus predickede vdi/ der hand end da vaar i Galilea/ oc haffde lidet til forne kaldet sine Discipler til predicke embedet/ Thi saa scriffuer S: Lucas vdi det samme Capitel/ Det hende sig/ der hans Annammelsis dage vaare fuldendede/ da beskicket hand sit Ansigt til at hand vilde gaa til Ierusalem. Hans Annammelsis dage vaare de/ vdi huilcke hand annammede Discipler til || sig oc bleff selff endelige annammet oc stadfest til predicke embedet paa dette Bierg. Lucas scriffuer ocsaa at Mose oc Elias taledede met hannem om den vdgang och død/ som hand skulde faa vdi Ierusalem/ for det tredie scriffuer oc Lucas huad hand vilde gøre/ och huad hand 199 gjorde vdi samme tid/ hand gick der op at bede/ siger hand/ Oc det oss til it exempel/ at wi ocsaa skulle vduæle oss en bede stund/ aarlig oc sildig/ hiemme oc vde/ oc det ingenlunde forsømme/ oc siden haffue vor tancke der om den gantske dag/ det heder at bede foruden affladelse.

* Men her siunis Euangelisterne at vere mod huer andre om dagene. Thi Matthæus och Marcus sige/ effter sex dage/ oc Lucas siger effter otte dage/ siden Christus forkyndede sine Discipler om sin død oc pine/ dog || ere de icke mod huer andre/ Thi Matthæus oc Marcus sette ickon dagene/ som vaare imellom/ men Lucas tager den første dag oc den siste met/ den første paa huilcken Christus forkyndede sine Discipler om sin død oc pine/ den siste paa huilcken hand bleff forklaret paa Thabor bierg/ saa ere de otte dage tilsammen/ Som wi ocsaa paa denne dag kalder en vge otte dage/ vdi disse otte dage sige wi/ alligeuel at der er icke vden siu dage om vgen/ for wi tage Søndagen til met/ som den anden vge begyndis paa/ Dette maa vere nock der om for de vnge oc wforstandige.

* Den tredie omstandelighed ville wi spare til neste predicken/ oc nu bede Gud om sin Naade ||

Den anden Predicken om den tredie omstandelighed/ det er/ om Personerne/ som komme til sammen/ oc taledede sammen vdi Christi forklarelse paa Thabor bierg.

Denne Historie er ocsaa meget naffnkundig/ for de offuermaade Herlige Personer/ som her omtalis/ at de komme her til stede paa samme bierge/ oc vdi den forsagde tid/ oc haffue deris samtale her til hobe/ Oc ere de otte Personer til sammen/ foruden Euangelisterne som dette bescriffue oc de hellige Engle/ som her haffue veret visselige hoss oc end fuld mange/ vdi saadan || en herlig forsamling/ 200 Oc delis de otte Personer i første maade/ i tho dele/ det er i fire oc fire/ som her møde huer andre/ de fire fra Himmelen/ som er Gud Fader/ den hellig Aand/ Mose oc Elias/ de andre fire her fra Iorden/ Christus vdi sin manddom oc de tre Discipler Peder/ Hans oc Iacop. Vdi anden maade/ vdi tre parter/ i den første part Gud Fader met sin røst om Sønnen/ Sønnen met sin legemlig neruerelse/ oc den hellig Aand met sin Sky oc omkringskuggelighed/ I den anden part/ Mose Gudz tro tienere oc Elias den naffnkundige Gudz Prophete vdi Kong Achabs tid/ I den tredie part de tre Aposteler/ oc huer aff dem haffuer sin tale oc gerning. Faderen taler her om sin Søn/ Den hellig Aand omkringskugger Christum oc Apostlerne/ Christus/ Mose oc Elias tale til sammen om Christi vdgang eller offuergang/|| det er/ om hans pine oc død/ Peder taler for sig oc for de andre tho/ deris mening oc gode tycke/det er gaat at wi kunde vere her etc. Disse er de merkelige Personer/ som wi faa at tale om/ i denne Histories vdleggelse/ de tre personer vdi Guddommen/ de tho personer Mose oc Elias/ som i det gamle Testamente komme her fra Verden/ met lifff oc siel huer i sin tid huor om wi ville mere tale her effter i denne Historie/ oc de tre Aposteler/ som Christus tog op met sig paa Thabor bierge.

* Men her falder ith spørmaale ind (som vort Kød oc blod vil alle ting vide/ oc er mere omhyggelige i saadant/ end det sig burde) først huor faar Christus tog icke alle Discipler hen op paa Thabor bierge met sig/ men ekon de tre/ der nest huor faare hand tog de tre op met sig/ Der skal saa suaris til/ at || Christus Iesus

haffde sin besindighed/ oc gode skel/ at handele met sine Discipler/ effter som hand saa huad der vaar beskicket om dem/ til Gudz Ære/ Disse tre Aposteler vaare met vor Herre Christo/ først paa dette bierg/ saa i det huss der som hand reysde den Høffuidszmands daatter op aff døde/ siden vdi Vrtegaarden/ for disse sager skyld.

* Den første/ Christus beuarede en beskedelighed i den tieniste at lære folck om sit Rige/ Thi lige som hand icke vilde lade sit Euangelium strax vdpredickis faar den gantske Verden/ 201 men først faar Iøderne/ siden vdi sin tid faar den gantske Verden/ saa vilde han ocsaa her/ først lade dette obenbaris faar de tre/ siden effter hans Opstandelse faar dem alle/ Saa bar hand sig ocsaa at met andre hans rigis himmeligheder/ Almuen sette hand faare || ved parabeler oc lignelser men sine Discipler obenbarlige.

* Her paammdis om Christi lærdom at det er den aller Helligste ting/ som icke strax settis faar alle at begribe/ men met en besindighed oc beskedelighed/ effter som huer kand den begribe/ som den Hellig Aand er den aller viseste vddelere/ Saa setter mand paa denne dag/ vngdommen først Børnelærdom faare/ siden effter tiden andet/ effter som de kunde begribe/ la Gud selff kalder ocsaa i dag saa/ nogle aff sine vdualde til Schole/ oc begaffuer oc pryder dem der/ met adskillige gaffuer/ effter som hand vil at de skulle siden komme andre til hielp oc trøst/ Saa handlede oc Christus met sine Discipler.

* Den anden sag/ Det er io vist aff Christi Predicken faar hans Discipler om hans pine oc død/ oc aff hans || bøn/ at hand vaar bedrøffuit her/ som vdi Vrtegaarden oc der hand reysde den Høffuidszmands daatter op aff døde/ Der faar tog hand besynderlige de tre Aposteler met sig for trøst oc husualelse/ som ith menniske der haffuer ith sorigfuldt hierte skulde aldri gerne vere ene/ for alle honde fristelser/ som da kunde til falde/ oc det er nock met tho eller tre der til/ In summa/ De bleffue tagne der til/ at de skulde see hans Ærefulde Herlighed her/ de som skulde siden see hans forneding i Vrtegaarden/ la de som skulde effter hans opfarelse til Himmelen vere den hellige Kirkis Pillere vdi Ierusalem.

* Saa haffue wi nu hørr/ mine gode Christne i neste Predicken oc i denne/ de tre omstandeligheder i denne Historie/ først at denne forklarelse/ skede i Galilea paa Thabor bierg/ som er naffnkundigt nock i den hellige || Scriff/ Thi Christus lærde sine Discipler der/det som staar screffuit hoss Matthæum i det femte/ siette oc siuende Capitel/ Der bad hand oc mange gange/ Der obenbarede hand sig for sine Discipler effter hans 202 Opstandelse/ der gaff hand dem befalning at Predicke oc at døbe før hand foer op til Himmelen.

* For det andet/ om Tiden/ der hand end nu vaar i Galilee land/ der hand haffde sagd sine Discipler aff sin pine oc død/ der hand vilde bede etc.

* For det tredie/ at disse otte Herlige Personer komme der til sammen/ for merckelige oc drabelige sager skyld som wi ville nest Gudz hielp faa at vide i neste predicken/ oc her ved nu trøste oss oc bede Gud om sin naade etc. ||

Den tredie Predicken om de sager der vaare til/ huor faare Christus bleff saa forklarede.

NV ville wi høre sager til denne vor Herris Iesu Christi forklarelse/ Oc huo der seer nøye til da finder hand tre sager der til.

* Den første for Christi egen skyld/ den anden for hans Disciplers skyld/ den tredie for allis vor skyld. Lige som Christus oc bad i Vrtegaarden for sig selff/ for sine Discipler oc for alle tro Christne.

Om den første sag/ ||

DEn første sag er/ fordi at Christus Iesus vor stedt vdi stor angist oc banghed/ der hand skulde da fare op til Ierusalem/ som hand sagde sine Discipler det tilforn/ ath hand skulde der lide megit aff de Elste oc Scrifftkloge oc ypperste Prester etc. giffuer hand sig op paa Thabor bierg at hente trøst oc husualelse/ vdaff hans Faders oc den hellig Aands vidnesbyrd/ oc af den samtale met Mose oc Elia effter hans bøn/ at hand

paa sin mandoms vegne kunde forstaa/ at hans legeme/ som saa iammerlige skulde plagis oc pinis/ skulde bliffue klarere end Solen effter hans opstandelse.

203

Om den anden sag.||

DEn anden sag/ fordi at hand vilde lade sine Discipler faa trøst och husualelse imod Kaarsens forargelse/ paa det at de skulde icke aldelis affalde/ som skulde siden styrcke oc stadfeste andre i Troen/ hand sagde til Peder/ paa skertaarsdag at afften. leg bad min Fader for dig/ at din Tro skulde icke ophøre.

Om den tredie sag.

DEn tredie sag fordi/ at hand vilde der met trøste oc husuale alle sine vdualde naar de vaare stedde i nogen modgang/ sorrig oc bedrøuelse/ at de da skulde tencke/ at der er it andet Liff efter dette Liff/ som de skulle || bliffue vdi til euig tid/ alligeuel at de saa her pinis oc piagis.

Den anden part aff denne Predicken om Historien at vdrede.

NV ville vi høre huorlunde alle ting følge effter huer andre i denne Historie paa det/ at wi skulde inted forglemme aff det/ som hører til denne forklarelsis rette forstand. Thi mand bør at vide ordning oc skick/ paa Historier/ om mand skal faa nogen smag paa Fructen der aff/ Saa skiftis denne Historie i thi parte/ som vnge folck kunde saa begribe.

1.

* Christus tog tre aff sine Aposteler || til sig oc gick alene met dem op paa it Bierge effter sin seduane at bede/ oe loed de andre bliffue nedre paa Marcken.

2.

* Der bleff hand effter sin bøn foruandelet oc forklarit faar sine Discipler i saa maade/ at hans Ansict skinde som Solen/ oc hans Kleder som sne.

3.

* Der vaare tho mend til stede/ Mose oc Elias som der bleffue seet i Herlighed/ oc obenbaredis Disciplerne/ oc taledede om den vdgang som vor Herre Iesus skulde fuldkomme i Ierusalem.

4

* Dissimellem besuaris de tre Aposteler met søffnen/ men de vaagne op igen aff Mose oc Elie samtale met Christo/ oc aff den store Klarhed/ som de der see oc høre alt det der skeer/ alligeuel at de end nu tale inted/ aff forferdelse. ||

5

* Men der Mose oc Elias vaare borte farne/ som Lucas scriffuer/ taler Peder oc siger/ Herre/ her er det oss gaat at vere etc. oc viste icke aff forferdelse huad hand sagde/ som Marcus oc Lucas vinde til hobe.

6

* Der hand saa taler/ omkring skuggede dem en klar sky/ oc de bleffue der aff forferdede.

7

* Faderens røst hørdis aff samme Sky/ Denne er min elskelige Søn etc.

8

* Da bliffue Disciplerne mere forferdede/ aff den Sky oc røst/ oc falde ned paa deris Ansict men de bliffue

opreysde igen aff vor Herre Christo/ oc der de oplode deris øyen/ da saae de inted/ vden Iesum alene/ da vaar oc visselige hans ansictis klarhed fra hannem tagen igen. ||

9

* Der de ginge ned aff Bierget forbød Iesus sine Discipler/ at de skulde ingen sige noget der aff før hand vor opstanden

fra de døde.

205

10

* Disciplerne gjorde effter som dem vaar forbudet/ oc hulde det hoss dem selff stille/ saa at de sagde ingen noget der aff i de dage.

* Denne er nu den rette ordening oc skickelse paa denne Historie/ som oss bør at vide paa det/ at wi kunde disbedre forstaa den/ met sin Fruct oc brug/ til Guds ære/ til vor lærdom oc husualelse/ Vdi neste Predicken ville wi nest Gudz hielp opregne de ypperste Steder oc den hoffuit Lærdom/ som wi acte til Gudz Ære at handle om/ vdi denne Historie/ oc nu bede Gud om sin naade. ||

Den fjerde Predicken om de rette hoffuit Stykker aff den lærdom/ som giffuer sig til kende vdi denne Historie/ oc besynderlige om den første/ som er en Christen bøn. Texten.

DEt hende sig noget nær ved otte dage/ effter at disse ord vaare talede/ tog Iesus Peder oc Iacop oc Hans/ Iacops broder/ oc gick op paa it Bierge at bede/ oc der hand vaar alene/ ledde || hand dem op met sig/ paa det høye Bierg/ aff til en side.

Denne Historie inde holder mange merckelige ting oc lærdomme effter som hun oc delis vdi mange stycker/ huilcke wi hørde vdi den neste predicken effter at wi haffde framsæt denne Histories omstændeligheder/ om Steden/ Tiden oc Personerne/ oc der wi haffde opregnet de rette sager som findis at vere til denne foruandelse. Der faare vil ieg 206 kortelige opregne vdaff mange/ disse besynderlige stæder/ som indfalde i denne Historie/ oc haffue vdleggelse behoff oc ære disse.

* Om en Christen Bøn/ oc hindis krafft oc huor storlige det er behovf || at bede.

2

* Om de dødis opstandelse.

3

*Om det euige lifff.

4

*Om døden at forsmaa/ oc at den er icke andet/ end at flytte fra dette iammerligt lifff/ oc til det alderdeyligste oc euige lifff.

5

* Om Synden/ at den er offueruunden vid Christum/ oc at døden er opsluget.

6

* Om Guds ords oc vor Trois/ vished/ at wi ere visse paa at det er Guds ord som wi predicke.

* Foruden andre merckelige stader/ oc denne forklarelsis Aandelige vdtydelse/ som wi ville tale om/ huer vdi sin sted. ||

Den første om en Christen bøn.

Christus opstigede paa it Bierg met tre Discipler at bede.

* Huad nu en Christen bøn er/ oc huor mange slaff bønnen mand finder/ oc huilcke de vilkaar ere/ som høre til en Christen bøn/ oc huorlunde mand skal bede/ det faa i altid at høre/ besynderlige vdi vor børne lærdom.

* Derfaar ville vi legge vind paa at effterfølge dette Christi exempel/ oc gøre en skilsmysse emellom Christi bøn oc vor bøn/ oc lære huor nyttelig oc huor krafftig baade hans oc vor egen bøn er/ paa det at vi kunde bede saa meget disfliteligere oc ideligere/ effterdi || at der er inted arbeyde saa stort som at bede.
207

* Oc effterdi Euangelisterne tale saa offte der om/ at Christus gaff sig aff til en side/ nu til en sted nu til en anden sted at bede/ er det behoff at vi kunde vel offuerueye huad hand bad om/ Thi vi Menniske haffue daglige i alle øye bleck aarsaage til at bede/ der som vi ellers ville tencke oss ret om/ Thi nu tvinger synden oss/ oc Dieffuelen holder icke stille/ nu fattis oss vort dagelige brød/ Item vort lifff/ Hustru/ Børn/ Tiunde/ wfred oc andet saadant mere giffuer oss aarsage stor nock daglige til at bede.

* Men Christus haffde ingen saadan aarsage til at bede/ Thi alligeuel hand bleff plaget met atskillige fristelser vdi huilcke hand flyde til sin bøn/ lige som til en Kaabermur saa vaar || hand dog foruden synd/ Derfaar vaare hans bønnen/ som det vel giffuis til kende Ioan: xvii. Matth: xi. om Guds naffns helligt gørelse/ om Guds rigis formerelse/ om Guds villie emod Dieffuelen/ Om ordens fremgang etc. Thi her met omgickis hand allermest.

* Men iblant alle fristelser vaar denne den aller største om hans offuergang/ eller vdgang (som Lucas her om taler) det er om hans pine hand haffde tancker om. Thi saadane tancker ere aldri foruden angst/ rædzel oc beffrelse/ som hand vdi naderen oc paa Oliueti bierg faar sine Disciple bekende oc sagde/ min Siel er bedrøffuit ind til døden.

* Thi den byrde/ som vaar kast paa hans skuldre loed hannem ingen rolighed haffue som vaare al Verdsens || synder/ Guds vrede/ Louens formaledidelse/ den Syndedød/ som vaar alsomforsmedeligste. Vdi saadan hiertens banghed/ gaff hand sig altid til sin bøn/ oc fick trøst oc husualelse.

* Thi lige som Engelen trøstede hannem paa Oliebierget/ ned fra Himmelen/ oc her Gud Fader selff/ saa fick hand altid i hans bøn/ trøst oc husualelse/ saa at den hiertens banghed forgick hannem/ oc hand gerne gjorde sin faders vilie.

* Ellers haffde hand icke hafft behoff at bede/ effterdi hand er en Herre offuer alting/ oc kand gøre alting met Faderen/ oc inted er hannem wmueligt/ Men hand tog en træls skickelse paa sig oc bad saa/ som it sant Menniske/ hand ryctis dertil 208 aff en stor brendelig begerring/ som hand haffde til at forfremme Guds Ære/ och || Menniskens salighed/ Der om bad hand ocsaa paa Kaarsit. O Fader forlad dem/ de vide icke huad de gøre.

* Det hører icke aleniste til vor bønns vilckaar/ at vi skulle bede aff Gud ved Troen/ det som vi begere/ men oss bør ocsaa at haffue en ret Kierlighed til Gud/ da kunde vi ocsaa bede idelige oc ret/ Thi lige som en ven kand icke andet end øse vd i hans vdkaarede gode vens skød/ huad hannem er til mode/ saa kand icke helder den/ som rettelige elsker Gud/ andet/ end holde Gud for øyen i sin bøn/ huad hannem hender eller fattis/ Nu haffde Christus en fuldkommelig kierlighed til sin fader/ ocsaa den tid hand vaar her paa Iorden/ der faare kunde hand icke andet/ end gøre bøn til sin fader vdi hans angst oc nød/ Oc sandelige der som vi rettelige haffde Gud || kær/ som oss burde at haffue/ da vaare vi ideligere vdi vaar bøn end vi ere/ Men naar komme vi saa longt/ effterdi/ at saa stor wselhed icke kand beuege oss til at bede? Dog skulde vi arbeyde der paa oc komme saa longt som vi kunde komme.

* Effterdi nu at Christus for disse forberørde sager skyld bad altid/ oc flyde til sin bøn vdi hans bedrøffuelse oc angst/ da bør oss at effterfølge Christi exempel i baade dele/ saa framt som vi ville findis at vere gode Christne.

* Først skulle vi vere omhyggelige for Guds Ære/ som Christus selff bad oss først bede/ helligt vorde dit naffn/ det er ocsaa storlige behoff paa denne dag.

* Der nest skulle vi fly til vor || bøn oc opholde oss ved den/ i al nød oc trang/ almindelige eller besynderlige i vor egen eller andre deris.

* Thi denne er den rette vey til trøst oc husualelse/ huilcken Christus selff vandrit at.

* Men vor naturlige Skel beder icke gerne/ fordi at det forseer sig inted gaat til Gud i nød oc trang/ Der faare søger det andre middel som ere forbødne aff Gud/ oc trøster sig paa sin egen visdom/ mact/ rigdom/ Herre hyldeste etc. Oc naar de middel affsla for Mennisken/ oc lade hannem henge vdi 209 samme hans nød oc trang da falder hand i mishaab/ oc veed sig nu ingen trøst eller redding lenger/ Der for er det en farlig ting/ at icke bede vdi nød oc trang/ En retsindig Christen beder icke alene strax hannem bliffuer || bange/ men hand kommer ocsaa andre til at bede met sig oc for sig.

* Christus/ som Lucas giffuer klarlige nock til kende/ haffuer veret/ saa bange/ sorrighfuld oc hierteslagen den tid hand stiget op paa dette bierg vdi de tancker om hans pine oc død/ at alligeuel hand gick der hen til at bede/ som skeer best i enlighed/ dog vilde hand icke vere ene/ men tog tre Discipler til sig/ Det skal vere it euigt exempel oc efftersiun for it ret bedrøffuet Hierte/ at it menneske lader sig icke gerne finde alene vdi sin sorg oc bængthed/ baade der faare at Dieffuelen haffuer da større aarsage til at friste hannem/ oc for Christus sagde selff saa/ Huor som tho eller tre ere forsamlede i mit naffn der er ieg mit iblant dem. Item huad tho samtycke met huer andre det skal vere samtyct vdi Himmelen. Her met ville wi trøste oss paa denne tid/ oc bede Gud om sin naade. ||

Den femte predicken som er om de dødis Opstandelse

HEr til effter at wi vdi fortalen gjorde ende paa de omstandeligheder/ som høre til denne Historie/ och huorlunde denne Historie kand delis vdi sine besynderlige parter/ hørde wi vdi neste predicken ocsaa den første sted om en Christen Bøn/ Nu følger den anden sted her effter/ som er om de dødis opstandelse/ som ocsaa er bescreffuen vdi den ærefulde Christi forklarelse/ met disse ord. ||

OC det skede der hand bad ath hand bleff forklaret for dem/ oc den skickelse i hans Ansict bleff anderlunde. Ia hans Ansict skinde som Solen oc hans Kledebon vor huid oc skinnendis ia hans kleder bleffue saa skinnende oc saa saare huide som Sne/ saadanne at ingen paa lorden/ som lydder Klæde kand gøre det saa huit. || 210 * Her vaar vel megit at tale om/ men det er/ som tilforn er sagd/ wmueligt at wi kunde rettelige vdi dette dødelige oc wselige liiff tencke eller nock predicke her om/ Thi det offuergaar vort forstand/ saa lunge som wi komme dette ligende fæ i disse lerkar/ da kunde wi icke begribe det fuldkommelige/ fordi at inted dødeligt menneske kand begribe i sine sind denne Histories Maiestat oc mectighed/ saa langt er det fra at nogen kand vdsige hende met sin tunge.

* Det siunes vel saa/ at Christus vilde icke aleniste lade sine Discipler see hans rigis ære oc herlighed/ men ogsaa lønlig hellighed/ vdi dette spectackel/ huor faar S: Peder/ som vaar en aff disse tre Discipler/ der hand vilde giffue den rette visse lærdom til kende/ da sette hand denne siun frem/ || oc Guds røst/ som hand her hørde/ om huilcken sted vdi S: Peders sendisbreff wi ville tale om her effter vdi sin sted.

* Nu ville wi tale enfoldige/ saa megit som mueligt er/ om denne anden sted/ ind til wi komme hen i den anden Verden. Thi denne forklarelse hører aller mest hen til den anden Verden/ der som wi skulle icke aleniste see hannem saadan som hand er/ men wi skulle ocsaa vere hannem lige/ naar hand obenbaris/ oc som S: Pouel siger/ Naar Christus/ som er eders Liiff obenbaris da skulle ocsaa i obenbaris met hannem i gleden/ Huor som wi skulle icke aleniste fuldkommelige forstaa denne forklarelse/ huad den er i sig/ men ocsaa vdi oss selff den forfare/ som her effterfølger om Mose oc Elia. Thi da skulle wi forsøge det samme/ || oc neruerendis tale met Gud Fader/ Søn oc hellig Aand oc nyde oc bruge saadant met lyst ære oc glæde til euig tid.

* Det Christus/ der hand taledede om Kong Salomon/ sagde/ Her er mere end Salomon/ det giffuer sig vel ocsaa til kende/ Thi end dog wi vndre paa Kongers och Førsters skinnende klæder/ oc holde dem for en deylige faurhed/ saa ere de dog vdi sandhed alle sammen/ ekon lige som en gammel klud/ eller reffuen skindkiortel/ naar mand ligner dem ved denne klarhed/ som de her see udi vor Herre Christo oc i disse tho hellige mend Mose oc Elia/ oc nødis wi til/ at lade det bliffue ved saadanne 211 tancker/ Thi wi kunde icke komme høyre i dette liiff/ det er nock at wi beholde en sum der aff/ at her beuisis oc betees de dødis opstandelse oc den tilkommendes ære och || klarhed ocsaa den som vore Legemer skulle haffue/ om huilcken wi ville nu noget tale.

* Christi rigis klarhed/ skulle wi beskue i tuende maade/ som er i dette liiff oc i det tilkommendis liiff. Christi rigis Liuss/ Skin oc klarhed i dette liiff/ er vdi de tro Christnis Hierter/ som ere opliuste vdi vor Herris Christi kendelse. Thi der bleff en foruendelse/ den tid de bleffue omuende fra vonkundigheds mørckhed/ fra Satans rige/ oc til den rette Guds kendelsis liuss ved ordet/ ved den hellig Aand oc ved Guds krafft.

* Om denne klarhed kand mand læse sande vidnesbyrde i disse effterfølgende steder/ vdi huilcke Liussit oc mørcket settis til sammen mod huer andre/ det er Christi rige oc Satans rige. ||

* Eph: v. I vaare nogen stund mørckhed/ men nu ere i it liuss vdi Herren/ vandrer som Liussens Børn.

* Coloss: i. Hand som frelste oss/ aff mørckens øffuerighed oc sette oss i sin elskelige Søns rige/ vid huilcken wi haffue forløsning formedelst hans blod som er syndernis forladelse etc.

* Men nu speyler Herrens klarhed sig i oss alle/ met it bart ansigt/ oc wi bliffue forklarede i det samme Billede/ fra den ene klarhed/ til den anden som aff Herrens Aand.

* Men Christi rigis liuss/ vdi det tilkommendis liff er den wdødeligheds ære/ oc legemens forklarelse/ som wi skulle anamme vdi de retferdigis opstandelse/ Om den finder mand i disse effterscreffne steder i scrifften.

* Philip: 3. Hand skal forklare vort ringe Legeme at det skal vorde lige ved hans forklarede Legeme. ||

* i. Cor: xv. Det bliffuer saat i raadnelse/ oc det skal opsta vden raadnelse.

* Matth: xiii De retferdige skulle skinne/ som Solen/ i deris Faders rige/ Som hand ocsaa her bruger den lignelse om Solen.

* Dani: xii De som lære/ skulle skinne/ lige som Himmelen skin.

212

* Der faare skulle wi dette her lære oc vide/ at lige som de wgudelige ere forblindede her i Satans Rige/ vdi deris sinds mørckhed/oc skulle paa den tilkommendis dom antuordis hen i det vduortis mørck/ saa ere Guds vdualde hev opliuste ved Christi kendelse/ oc skulle annamis hen til den Ære som er i liuset oc i klarhed. Oc der faar paamindis wi her/ at wi skulle altid atspørre dette første liuss/ Som er Christus/ om wi ville komme hen til det || andet liuss/ som den hellige Augustinus giffuer deilige til kende vdi den bog om Guds stad/ der som hand saa siger/ Staa sig op i den første opstandelse/ som icke vil fordømmis i den anden. Thi den første er Sielens opstandelse/ den anden Legemens/ Denne skal følge hin effter oc icke hin denne.

* Effter denne lerdom oc paamindelse følger en trøst oc husualelse/ at ved den tilkommendis klarhed kunde wi bestercke oss i taalmodighed oc i haabet/ naar noget gaar oss imod/ Som S: Pouel formaner oc trøster oss i. Cor: xv.

* Der faar verer stadige kære brødre oc wbeuegelige/ verer offuerflødige altid i al Herrens gerning/ effterdi i vide at eders arbeyde er icke forfengeligt ved Herren. Thi det vil Christus skaffue hoss sine Discipler i denne || forklarelse/ at de skulle lide Kaarssit oc forfølgelse ved haabet til den tilkommendis glede/ som hand vilde saa sige/ leg sagde eder det faar otte dage/ at ieg skal lide/ men ieg sagde eder ocsaa at ieg skal opstaa igen/ Det vil ieg nu lade eder see/ kommer oc seer min klarhed/ Lige saa skal ieg komme alle dem til at opstaa i Æren/ som tro paa mig.

* Disse løder skulle kaarsfeste mig/ men jeg skal opstaa igen. Lige saa skal oc Verden forfølge eder men i skulle skinne i Æren/ det vnde oss Gud Fader ved Iesum Christum

Amen.

213

Den siette Predicken om Mose oc Elia oc om det euige Liff. || Texten

OC see/ tho mend taledede met hannem/ det vaar Mose oc Elias/ som der bleffue seet i æren/ oc obenbaredis faar dem/ oc sagde hans offuergang/ som hand skulde fuldkomme vdi Ierusalem.

Følger nu effter ocsaa den tredie Sted/ om det euige Liff/ effter den sted/ om de retferdigis opstandelse/ som de oc staa effter huer anden vdi vor Tro/ Saa ville wi see denne Sted vdi Mose oc Elia. Effterdi at denne forklarelse er ocsaa skeet for Disciplernis oc for vor skyld/ vilde icke Christus || alene der lade sig see i æren/ oc foruendis/ men til denne gerning/ som er vnderlig nock vdi sig selff/ kommer ocsaa det/ at Mose oc Elias bleffue der seet/ paa det at ingen aff de vdualde skulde saa tencke/ la Christi Legeme er vel forklaret/ men huo veed om mit Legeme skal ocsaa forklaris/ oc om ieg maa ocsaa trøste mig der paa/ oc om ieg skal haabe der noget til/ Thi her haffue wi exempel oc vidnesbyrd/ at icke Christus alene loed sig der see vdi saa stor klarhed/ men ocsaa Mose oc Elias bleffue der seet i æren/ Thi saa siger Euangelisten/ Der Christus saa skinde vdi klarhed/ obenbaredis der ocsaa tho mend/ Mose oc Elias som bleffue der seet vdi æren/ oc taledede met hannem etc.

* Men paa det at wi kunde rettelige forstaa denne part/ bør oss her at vide disse try stycker. ||

- * Det første/ huad det vaare for mend Mose oc Elias.
- * Det andet/ huad det vaare de talede met Christo.
- * Det tredie/ huad deris obenbarelse betyder.
- * Disse try stycker ville wi nest Guds hielp see effter huer andre.

214

Om det Første stycke.

DEn hellige Schriffth giffuer til kende at Mose oc Elias vaare dødelige mennisker her paa Iorden/ som du oc ieg ere. Thi fra det andet Capitel i den anden Mose bog bescriffuis Mose Fødsel/ leffnet/ embede synd oc død etc. ind til det siste Capitel i den femte Mose bog. ||

Disligiste fra det søttende Capitel/ i den første Konge bog/ oc til det tredie Capitel i den anden Konge bog bescriffuis Elie leffnet/ embede/ bestandighed oc bort ferd til himmelen.

* Christus loffuer dem baade vdi Euangelio/ som tho tro tienere/ hand tager Mose til vidne mod de Zaduceeder oc i andre steder/ oc hand ligner S: Hans Baptist ved Eliam/ som er nu langt at tale om.

* Det er nock i denne sted/ at vide at de vaare dødelige mennisker/ Oc alligeuel end dog de bleffue regnede der faare/ saa giffue de dog til kende met denne deris obenbarelse/ at de ere icke døde/ men henførde vdi it andet leffnet/ Der til met giffue de ocsaa til kende/ at der er it andet liiff atskilligt fra dette liiff huor fra de ere bortførde oc leffue nu i det andet liiff. ||

* Thi det var dem icke muligt huercken Mose eller Elias/ at de kunde haffue bleffuit i dette liiff/ ind til den stund/ vdi huilcken de obenbaredis her paa Thabor bierg/ effterdi at de haffue veret saa mange hundrede Aar vdaff denne Verden/ oc vden ved dette liiff/ oc de leffue alligeuel/ oc lade sig see at de leffue oc at de vaare aldrig rettelige døde.

* Thi huer aff dem haffue sit vidnesbyrd i den hellige scriffth at de bleffue legemlige frelste oc henførde met liiff oc Siel.

* Om Mose finder mand vdi hans siste bogs siste Capitel/ at Gud selff iordede hannem. Thi saa staar der screffuit/ Mose stigede op aff Moabs Marck paa det Bierg Nebo/ offuen paa taapen aff Phisga tuert offuer fra Ierico/ oc hand døde der effter Herrens befalning/ som iordede hannem i en dal || vdi Moabs land/ oc inted Menniske fick hans graff at vide etc/ Vdi Iudæ sendisbreff staar screffuit at Michael engel trettedis met Dieffuelen om Mose legeme/ vden tuil for den 215 sag skyld/ at Dieffuelen vilde holde Mose i døden/ men hand kunde icke/ der Gud befalede at hand skulde legemlige føris op til Himmelen.

* Om Elia finder mand vdi den anden Konge bogis andet Capitel/ at vdi Elizei oc halfftediesinds tiue mends neruerelse/ som vaare Propheternis Discipler/ bleff Elias optagen hoss Iordan/ i en huirreluind til Himmelen/ det som Elizeus saa/ oc robte til hannem. Min Fader Min fader Israels vogen/ oc hendis Reysener/ oc hand saa icke mere til hannem.

* Her maatte nogen sige/ bleffue || disse tho aleniste saa bortførde? Suar/ den hellige Schriffth taler ocsaa om tho andre/ faar Syndfloden/ som ere Abel oc Enoch. Thi om Abel/ staar der saa screffuit/ i den første Mose bogs fierde Capitel/ at strax effter hand vaar ihieslagen aff sin broder/ predickedede Gud/ om hans blod/ at hand vaar icke død men leffuede oc robede effter heffn/ oc Apostelen til de Ebreer i det elleffte Capitel/ scriffuer at Abel taler end nu/ alligeuel hand bleff død.

* Om Enoch finder mand vdi den første Mose bogs fierde Capitel/ at hand bleff bortført til Himmelen/ Saa ere de dog fire i det minste/ tho faar oc tho effter Syndfloden/ fom ere vidnesbyrd om det euige liiff hoss alle Guds vdualde.

* Der som nogle vilde tuile om || Mose/ da staar her en obenbarlig text/ at Mose obenbaredis her i æren met Christo.

* Der faare bør oss aldri at forglemme denne merckelige Historie/ men steden setter oss dette Billede faar øyen vdi al modgong/ at icke Christus aleniste/ men ocsaa Mose oc Elias haffde met hannem huer ith

skinnende Ansigt som Solen/ oc Kleder huidere end Sne. Thi for denne sag skyld døde Christus oc løsde oss igen/ loed oss døbe/ gaff oss sit ord/ oc sin naduere/ at vort lifff icke skal bliffue vdi døden/ men skal komme hen til det euige lifff oc til den euige Ære.

* Saa komme Mose oc Elias der hen/ i det/ at de trode paa Quindens velsignede Sæd/ huor ved/ de trøstede sig/ oc hengde ved Guds ord/ oc bekende det/ oc leffuede saa i Guds fryct oc || effter hans vilie/ vaare taalmodige oc offuermaade saa al dette lifffuis elendighed/ ved haabet til det euige lifff.

216

* Dette exempel bør oss at effter følge oc husuale oss vdi Guds Søn/ vdi huilcken wi ere døbte/ lader oss der faar leffue vdi Guds fryct oc taalmodighed/ lader oss bede Gud om hans Naade/ oc om hans vilie at den maatte ske/ da bliffue wi lige saadanne som Mose oc Elias/ som lidde vel meget ont her paa lorden/ men siden bleffue de obenbarede vdi ære hoss vor Herre Iesum Christum/ Faderen ske loff oc ære til euig tid Amen. ||

Den Siuende predicken end nu om Mose oc Elia/ oc om denne legomlig død. Den samme text/ oc See tho mend.

Følger her effter det andet stycke/ om Mose oc Elia/ huad de taledet met vor Herre Christo paa Thabor bierge/ der de bleffue der foruandlede met hannem. S: Lucas Euangelist scriffuer/ at de taledet met hannem/ om hans offuergong eller vdgong/ som hand skulde fuldkomme vdi Ierusalem. Det ord offuergong paa Hebraiske taal talet/ mercker saa meget som døden eller en vdgong aff denne Verden/ Der faar kalder S. Lucas denne Christi offuergong/ hans død oc vdgong fra denne Verden.

Oc følger her det fierte hoffuitstycke || om denne legomlig døds foractelse/ effterdi at det er eckon en vdgong/ heller en gong til Faderen/ som Christi død vaar en gong til Faderen Ioan: xiii.

* Christus sagde sine Discipler til forne/ at hand vilde opfare til Ierusalem oc der taale/ huor aff hand paa køds oc blods vegne bleff bedrøffuit oc fald ind til Gud met sin Bøn/ oc bleff saa strax foruandelet/ oc fick der til met denne trøst 217 oc husualelse/ aff Gud/ ved Mose oc Elias/ at hand skulde vdrette store ting met sin pine oc død.

* Det som her effterfølger vdi deris samtale om den offuergong/ eller vdgong/ som hand skulde fuldkomme vdi Ierusalem/ det hør hen til Propheterne oc til forietterne/ Ia til Guds sandhed/ at det som hand haffde loffuit/ forskicket oc obenbaret ved Propheterne/ || om menniskens Salighed skulde fuldkomme ved Christum. Der faare bruger hand det ord at fuldkomme.

* Saa kaldis ocsaa vor død/ en fuldkommelse/ naar wi haffue inted mere at gøre her i Verden/ och Verden haffuer ey heller mere met oss at gøre/ naar wi høre denne Guds røst/ Kommer til mig igen i Menniskens Børn. Psal: xc.

* Der faare er det nu Mose oc Elias befalning/ at handle met Christo/ paa det/ hand paa sin Mandoms vegne/ icke skulde forferdis imod sin pine oc død/ effterdi/ at hand skulde haffue sit rige først her paa lorden/ oc siden vdi Himmelen/ ocsaa paa samme sin Mandoms vegne/ oc at hand skulde frii oc frelse sine wtalige vdualde || aff den euige Død/ och obenbare Gud Faders Barmhertighed faar den gandske Verden. Ia/ hand skulde opføde sig her paa lorden en tro/ villig/ oc lydig Kirke ved den hellig Aand/ ind til Verdens ende/ oc sønderbryde Dieffuelsens mact oc onde vilie oc nedsla oc ødelegge hans rige/ oc endelige fly sig met sin død oc pine/ det naffn som er offuer alle naffn/ Philip: ii

* Huer offuerueye oc tencke ved sig huad dette haffuer verit for en samtale/ huor sød/ oc huor venlig/ om Christi pine oc død/ om hans rige oc herlighed/ at hand skulde side hoss Gud Faders høyre haand/ en Herre offuer Himmel oc lord.

* O huor glade haffue de verit dissimellem/ oc haffue frydet sig/ och tacket vor Herre Christo/ at hand vilde || beuisse saa store oc wsigelige Velgerninger imod dem/ Ia/ imod den gandske Verden/ at hand vilde offre sig til en forligelse/ faar sin fader som de vilde saa sige/ O Christe wi tacke dig/ baade paa vore och paa den gandske Verdens vegne/ at du lodst dig sømme til at komme hid til Verden/ och bliffue it offer/ ver 218

trøstig och sterck/ Det er ekon en gong/ oc saa gaat som it taag der gaar snart foroffuer oc du gaar til din fader/ oc indtager dit rige/ oc din Kirske/ met mact/ at regnere offuer Synden/ døden oc Dieffuelen/ vdi dine vduolde. Gud Fader skal ophøye dig/ hoss sin høyre haand/ oc giffue dig it naffn/ offuer alle naffn.

* Sandelige vdi lige maade/ haffiie de ocsaa trøstet oc husualet hans Discipler imod Kaarsens forargelse/ som de vilde saa sige/ Der paa skulle || i icke vndre/ at Christus skal i Ierusalem taale/ oc ihielslas oc opstaa aff døde/ Thi det er saa beskicket aff Gud/ det er saa Guds euige Raad/ Saa vilde oc Christus selff oc saadanne store ting skal hand vdrette/ Det faar skal huerken Døden forferde hannem/ oc i skulle ey heller forargis vdi hans død/ Thi det skal saa ske/ oc bør saa at vere.

* Der faare lære wi her/ aff denne Christi vdgong oc offuergong/ at døden er icke døden/ men en fløttelse/ aff denne lammerdal/ oc elendige leffnit/ hen til det andet deylige och euige lifff/ la vdaff dette Fenxel/ hen i it bedre liffs klarhed/ Som Mose oc Elias/ de siytte her fra/ heller end de døde/ la de døde icke/ men bleffue førde hen offuer til det euige lifff/ oc til den deylige klarhed/ Saa bleff ocsaa Christus hen offuerført/ heller oc || gick hen offuer til Faderen/ ved døden/ som hand oc selff kalder døden en gong til lifffuet loan: v. oc Scrifften kalder døden/ andersteds en Søffn.

* Alt dette skulle wi Christne legge oss til/ at alligeuel døden skal ede oc fortære oss saa skal hand dog icke aldels opsluge oss/ som hand skal gøre ved de wgudelige/ oc wi skulle icke dø/ men aleniste soffue i Herren/ oc saa iføris met hannem vdi klarhed/ oc nyde met hannem det euige lifff.

* Der faare/ er der inted ont i døden/ oc en Christen skal heller begere oc vente effter døden/ end fly der faare/ Thi hand førde hen til klarhed ved døden/ oc io lengere hand bliffuer her i Verden/ io mere berøffuis hannem sin klarhed/ det viste vel de hellige Martyres Agatha/ Laurentius/ Vincentius etc. ||

219

Den ottende Prædicken End nu den samme text

Vdi neste predicken hørde wi den sted om denne legomlige død/ huorlunde ocsaa den bleff offueruunden/ oc bør ocsaa at foractis aff alle Christne/ nu ville wi fremdelis høre/ huorlunde at Louen oc Synden bleffue offueruundne/ ved vor midler Iesum Christum/ oc det i denne samme Tale/ som Christus haffde met Mose oc Elia/ om hans vdgong/ eller offuergong.

* Oc effterdi at wi nu vide aff neste Predicken/ huad det mercker om hans vdgang at tale/ ville wi nu her ocsaa lære/ huad det ord Complere/ som mercker opat fylde eller at fuldkomme/ haffuer paa sig/ och der hoss/ huad denne Mose oc Eliæ obenbarelse mercker. Thi det er io ocsaa oss baade || til lerdom oc stor trøst och husualelse at wi det vide oc bruge ret.

* Det ord Complere (det er at opfylde) mercker saa meget som at gøre fyldest/ eller at betale skyld och det som vdloffuit er/ Nu skulde Christus vdi Ierusalem opfylde sin vdgong/ eller fuldkomme det som hannem skulde offuergaa/ da følger det io der aff/ at hand haffde loffuit och tilsagt/ at hand vilde dø for Menniskens Slect/ oc effterdi at hand er Sandhed da kunde hand icke andet/ end holde det/ som hand haffde loffuit. Der faare fuldkom hand sit Løffte oc Sandhed vdi Ierusalem. Huor faare wi ocsaa indledis ved dette ord Complere/ vdi alle Guds foriættelser i det gamle Testament/ saa vel vdi Mose som i alle Propheters Bøger fra den første foriættelse Quindens Sæd skal knuse || Hugormens hoffuit/ oc saa fremdelis Vdi din Sæd skulle alle Folck velsignis.

* Der nest bør oss at vide at Christus haffuer i saa maade betalet/ ath hand haffuer fuldkommit Louen/ oc der ved borttaget Synden och knuset Satans hoffuid/ besynderlige der hand sagde paa Kaarsit.

* Det er fuldkommit/ det er saa meget sagt/ der er fuldkommet altsammen/ som bleff for hen sagt om mig vdi Mose oc Propheterne.

220

* Her er en viid oc bred marck/ at gaa ind vdi oc tale om Guds foriættelser/ oc at de ere opfylte oc fuldkomne vdi vor Herre Iesu Christo/ Der faar ville wi gaa noget nermere til handelen/ oc sette dette spørmaale/ huor || faare/ komme icke meget mere Engelene hid paa dette Berg/ oc obenbarede sig met Christo faar Apostlerne? Haffde icke det verit en større Ære? Huor faare komme icke Abraham/ Noe/ eller Adam selffuer? Huor faare kom icke S: Hans Baptist/ som lidet til forne vaar halsshuggen? saa vel som Mose

oc Elias komme? Der til suarer den rette Sandhed Christus vdi mange steder/ der som hand leder sine Discipler oc andre hen til Mose oc til Propheterne/ der faare/ at hand aller mest/ vilde forklaris aff Louens oc Propheternis vidnesbyrd/ at vere den sande Messias.

* Nu forstaas Louen ved Mose oc Propheterne ved Elias. Thi Mose vaar en Landzdommere eller en Louførere oc Elias vaar en Prophet oc end den ypperste/ som regerit i Himmelen oc paa lorden/ Om Mose finder || mand i den fierde hans bogs tolfte Cap: der hans broder Aaron oc hans føster Maria bleffue skaffede aff Herren/ for deris Murren oc Knuren mod Mose/ Til andre (siger Herren) taler ieg ved siun oc ved drøme/ Men til Mose taler ieg mund imod mund. Thi hand/ er min aller Trofasteste Tienere/ som ieg taler icke til vdi sigurer eller nrørcke tale. Elias lucte Himmelen til i det iii. Konge bogis søttende Capitel/ oc loed den op igen/ i det attende Capitel.

* Der faare mercker Moses Louen/ som holt oss fangne/ oc tuingde oss altid/ oc det vaar oss wmuligt at fultgøre hende/ Rom: viii. Elias mercker alle Propheter/ som vdlagde Louen/ oc gaffue der hoss til kende (som Mose ocsaa gjorde der hand sagde/ En Prophet skal Gud opuecke eder etc.) at der skulde en tid/ en komme/ som skulde || fri oss aff Lousens byre oc besuering.

Der faare/ er denne samtale som Mose oc Elias haffde met Christo/ en ret samtycke/ at Louen oc Propheterne samtycke det samme met vor Herre Iesu Christo/ Oc giffuis her oss til kende at alle disse ordspraag ere sandru/ som saa liude.

221

* Louen oc Prophetente vaare ind til Christum.

* Louen er en tuctmestere til Christum:

* Christus er Lousens ende/ oc Christus siger Lucae xxiii. Det bør at fuldkommis altsammen/ som staa scriffuit vdi Mose Lou i Propheterne oc Psalmerne om mig/ Hid sender Esaias oss i det viii. Cap: der som hand saa siger. Besegle Louen i mine Discipler/ det er/ der som ingen andre ville høre Lousens predicken/ da vil ieg at || den skal indtryckis i mine Disciplers herter/ som nogen besegler it breff/ oc trycker inseglet ind i Voxet. Item Til Louen oc til Vidnesbyrd? det er/ leg vil haffue Louen oc Euangelium som bære vidne om mig/ och predicke/ Oc S: Pouil Rom: iii. Christi retferdighed er stadfest met Lousens oc Propheternis vidnesbyrd.

* Der faare bære Mose och Elias/ det er/ Louen oc Propheterne vidnesbyrd/ om vor Herre Christo/ at der er icke Salighed i nogen anden/ end vdi Iesu Christi naffn/ Thi der er icke andet naffn giffuit Menniskerne huor ved de skulle bliffue salige.

Item alle Propheter bære vidnesbyrd met hannem/ at alle de faa Syndernis forladelse ved hans naffn/ som tro paa hannem. ||

* Rom: 3. Nu er Guds retferdighed obenbaret/ vden Louen vdaff Louen oc Propheterne/ Om denne retferdighed bære Mose oc Elias vidnisbyrd. Thi Louen viser oc tuinger hen til Christum/ som en Tuctmester. Men Propheterne/ som predicked Louens formalidelse oc fordømmelse/ loffuede der hoss/ at der skulde nogen komme/ som skulde befri folck fra samme fordømmelse/ som Moses vilde saa sige/ Den tid ieg predicked Louen paa lorden/ som ingen kunde fuldkomme/ da opuecte ieg mange menniskers vrede mod mig oc mod Louen. Nu er den her til stede/ som kand gøre Louen fylliste/ oc som ieg taledede om oc sagde. Gud skal opueckc en Prophet/ der faare skulle i icke ville foracte mit vidnesbyrd/ i siger ieg/ som end nu ere vdi Verden. Oc Elias vilde saa sige/ wi bleffue huldne for løgenactige Propheter/ fordi at det gick || icke strax for sig/ huad wi Propheterede oc de spaattede oss oc sagde. Bie oc 222 Bie igen/ Nu er den her dog alligeuel som wi Propheterede om/ oc alting er saa skeet/ oc faar hender/ som wi sagde/ Huor faar at ingen bør nu at foracte oss/ eller klage paa oss/ som paa Løgnere. Men nu skal mand sige/ Det er alt sant/ lige som Mose och Propheterne det haffue sagt til forne.

* Lige saa gaar det til i vort hierte/ naar wi kende icke Christum. Thi da hade wi Louen/ oc Propheterne staa ilde opscreffne hoss oss/ men naar wi kende hannem/ da staa Louen oc Propheterne vdi deris klarhed/ Lige som en Tyff eller røffuere er vred paa Louen/ oc kand icke lide hende/ før hand kommer løss och bliffuer frii/ lige saa gaar det til met oss. ||

* Lader oss der faare trøste oss vdi vor Herre Iesu Christo/ som befride oss fra Lousens formaledidelse/ fra Syndsens Tiranni oc fra Dieffuelsens velde oc mact/ som altsammen forgaa oc forsuindis met denne legomlig død/ oc wi som haffue offueruundet dem formiddelst Christum ville tratze oc biude dem vd oc sige. Du død huor er din braadt/ du Heluede huor er din Seyeruinding. Thi der som Døden er bort tagen ved Christum/ der er ocsaa Synden offueruunden. Fordi at Døden er Syndsens sold/ oc naar de ere baade borte/ da ere wi frelste aff Dieffuelsens mact. Gud vere loffuit til euig tid Amen.

Den Niende Predicken om de tre Aposteler oc om vor skrøbelighed. || Texten.

MEn Peder oc de som vaare met hannem/ vaare besuarede met Søffn/ oc de opuaagnede oc saae hans herlighed/ oc de tho mend/ som stode hoss hannem.

HEr til haffue i hørt mig vdlegge i den første fortagelige part aff denne Histori/ om vor Herris Iesu Christi forvendelse/ oc Mose oc Eliæ skin oc klarhed/ disse vor Trois merckelige Articler/ om opstandelsen aff døde/ om det euige Liff/ om Syndens || Dødens oc Louens foractelse etc 223 Nu ville wi gaa frem bedre til den anden part/ som lyder om disse tre Aposteler/ Peder/ Iacob oc Hans oc i denne part ville wi see oss i spegel/ om vor wsle vilkaar/ skrøbelighed/ och daarlighed i alle de ting/ som ere euige och røre Gud/ oc vor salighed paa/ at wi det kunde begræde.

* Wi hørde her til deris samtale met vor Herre Christo/ som komme ned fra Himmelen/ nu ville wi høre Christi oc tre Apostelers samtale/ Her til finge wi trøst oc husualelse aff Euangelio/ nu ville wi lære aff Louen/ at kende oss selffue/ Her til hørde wi huad wi haffue vdaff Christo/ nu faa wi at høre huad wi haffue vdaff oss selffue.

* Men Peder/ siger Euangelisten/ oc de som vaare met hannem/|| vaare besuarede met søffn etc.

* See disse tre vaare vor Herris Christi ypperste Aposteler/ och de ligge her oc soffue/ som de giorde ocsaa vdi Vrtegaarden/ imod at Christus skulde paagribis/ oc findis der ocsaa disse samme ord/ och hand kom til sine Discipler oc fant dem soffuendis. Thi deris øyen vaare besuarede met søffn. Christus beder her/ oc hand bad oc saa der/ men de soffue baade her oc der/ Dette vaar deris skrøbelighed/ at de vilde da soffue oc vere forsømmelige/ der dem haffde burt allermost at vaage oc bede/ och der Christus paa det allerhøyste begerrede det aff dem/ sigendis. Vaager oc beder etc.

* Her vdi den første part aff denne predicken i dag/ ville wi met Gudz naadis hielp/ lære thu ting/ den første || vdi Disciplerne/ den anden vdi vor Herre Christo.

* Disse Disciplers Skrøbelighed skal vere oss it exempel/ først at wi skulle bekende vor skrøbelighed/ oc at de ord/ som Christus taledede vdi Vrtegaarden ere sanddrue/ der hand saa sagde/ Aanden er vel redbon/ men kødet er skrøbeligt/ der nest at wi skulle ocsaa begræde denne vor skrøbelighed/ at det er lige saa met oss/ som wi ekon soffue/ vdi vor Saligheds sag/ oc vdi vor Bøn baade almindelige oc besynderlige. Huilcken den hellige Paulus hart i den første hans sende breffs elleffte Capitel beklager/ oc siger der ere mange siuge oc skrøbelige iblant eder/ oc mange soffue/ det er vdi almindelighed skadeligt 224
nock/ men dersom de soffue/ der ere skickede til Guds Ords tieniste eller vdi Øffuerigheds statt/ da gør det en wbodelig skade/ lige som en Hiurde legger sig || til søffns oc lader Faarne løbe hen i Vlffue munde oc ellers vdi liffs fare/ Thi naar oldinge oc de ypperste vdi Kirkens eller Landz regement begynde at soffue/ da staa de icke vel til at vecke igen ehur meget mand paa minder vnderuiser oc straffer dem/ Som de staa icke lettelige til at vecke/ som ligge vdi Suede soet/ eller vdi anden suar siugdom ehur meget mand napper/ preger oc rycker dem/ det vil icke bliffue til gaffns/ saa vil icke dette heller her/ naar øffuerigheds Personner falde i søffn/ eller Guds ords Tienere/ som disse tre Apostler gøre her hoss Christum/ forsømmelse tager icke mere vdi alle Stater/ end hun kand faa/ oc det er alt for meget/ Naar en Sogneprest forglemmer oc forsømmer sin Sielesorge/ da ere hans Faar oc Guds salige vdualde Christne vdi stoer Sielsfare och Sieluaade/ Naar en Øffuerigheds Mand || icke haffuer omhu for sin almue och vndersaatte/ da komme de snart i liffsfare/ Naar en hosbonde glemmer sin hussørge/ da vil det icke gaa vel til met Børn och tiuende/ lige saa en Scholemester/ en verie for faderløsse och moderløsse Børn/ en anden ehur hand er/ som haffuer nogen befaling eller embede/ tagis der ledighed/ ladhed och forsømmelse faare/ da kommer der skade vdaff ihur det tager/ Oc dis større befaling/ dis større skade/ Der faar skulle wi først bekende oc begræde vor skrøbelighed/ oc forsømmelse/ som wi tage oss faare besønderlige ath høre Guds ord/ oc at besørge oss/ paa vor Siels vegne Och der hoss legge vind paa/ at wi opstaa aff søffne/ som den hellige Paulus raader oss at forlade vor kødelig frimodighed oc tencke at det er icke en læt ting/ ath kunde rettelige sette sin tro oc lid til Gud/ och at det || er ey helder nock ath høre det hellige Euangelii predicken en eller tho ganger alenifte/ Thi kødet forhindrer och drager ith Menniske til bage/ ath det kand icke saa lettelige begribe Guds ord oc ey helder saa snarlige tro. Nu er io Troen aff hørelsen och hørelsen er ved Guds ord/ siger S: Pouil/ der faar er det storlige behoff for alle ting/ at høre idelige Guds ord. Herodes haffde burt 225 at skamme sig/ den tid Christus bleff led til hannem/ at hand haffde aldri seet hannem til forn/ end sige at høre hannem/ effterdi hand haffde predicket alle vegne vdi Galileæ land hoss oc omkring Herodis slaat vdi try samfelde Aar. Men Herodes haffuer end nu mange staaldrødre/ som sielden eller ingen tid høre Guds ord/ icke end nest hoss sig vdi deris egen Sogne Kircke. Gud giffuit at de vilde skamme sig/ oc rette sig och opstaa aff || den søffn effterdi Herodes vilde det icke gøre/ oc maatte bliffue der offuer fordømt. som hand hørde ordet saa trode

hand/ oc som hand trode saa handlede hand/ det vaar alt ønt/ och siges end nu det samme om alle hans lige/ Gud vecke dem op aff søffne/ aff forsømmelse oc aff hans ords foractelse/ amen. End maatte S: Peder och disse andre skamme sig/ Der Christus opuecte dem/ Her oc vdi Vrtegaarden/ Oc end nu i dag alle Guds ords tienere/ som ere lade oc forsømmelige och soffue vdi deris kald/ lade sig opuecke oc skamme sig saa for det som er forsømmet/ At skamme sig/ det er/ at angre sin Synd oc rette sig/ som Daniel skammer sig vdi sin Bøn/ oc loffuer boed oc bedring/ Huad vil ieg sige om Guds ordz tienere eller om den Verdslig Øffrighed/ alle Christne skulle her vaage/ oc tage idelige vaare paa/ at høre Guds || ord/ vden al forsømmelse. Thi Guds ord er en vaanskelig ting at beholde. I dag hører mand det/ i morgen er det glemt igen/ det er icke nock at høre det/ men at beuare det/ der ligger mere mact paa som Christus siger/ Salige ere de som høre Guds ord/ oc beuare det. Børn læse i Scholen dette verss Non minor est virtus/ quam quærere/ parta tueri/ det er/ der hører saa stor kaanst til at foruare en ting/ som der hører til at hente eller opsøge det. Gud giffue at wi icke bliffue saa frimodige/ och trøste oss paa oss selffue/ lige som wi haffde Tro nock/ oc som der skal ingen fare vere paa ferde. Det er nu tid/ siger Paulus at opstaa aff søffne/ Oc Salomon siger/ Huor lenge soffuer du lade Companie etc. Oc vor Herre Christus siger selff vaager oc beder.

* Der faare om wi end soffue || met Disciplene/ da ville wi ocsaa lade oss opueckis igen met dem til at kende rettelige vor 226 Herre lesum Christum/ som de lode sig opuecke enten aff Christi samtale met Mose oc Elias eller oc aff den store klarhed/ som der vaar. Thi der er inted farligere/ inted nermer til at falde i mishaab/ end altid soffue oc vere forsømmelig til at høre vor Herris Iesu Christi Euangelium/ oc saa idelige at suse hen vdi sine synder oc vdi en kødelig frimodighed.

* Lader oss der faar opuaage/ vdi Iesu naffn/ det er for Iesu naffns skyld/ oc nyde oc bruge met løst det hellige Euangelii klarhed/ til vor salighed.

* Paa det siste naar wi ere opuecte oc vaage nu/ skulle wi lære aff dette Christi exempel oc efftersiun/ at || lide oc offuerdrage met de skrøbelige/ oc icke strax forsmaa oc forskiude dem/ som wi finde icke saa fromme at være vdi Guds rige/ som disse Disciple forskiudis icke aff Christo/ men de vnderuises effter haanden to mere oc mere forbedris/ lidis oc taalís/ som Paulus siger/ Der som nogen aff eder bliffuer hastelige betagen met nogen synd etc. Christus siger selff/ Kommer hid til mig etc. Lige saa bør oss at indbiude de siuge oc skrøbelige til oss/ naar som wi ere selffue føre oc stercke/ det er/ tage oss deris sorg til/ lige som vor egen/ oc holde oss til dem/ at de kunne haffue trøst oc husualelse aff oss/ Dette lærís her i den første part.

* For det andet/ der de opuaagnede/ da saae de Christi forklaring/ oc de tho mend staa hoss hannem/ Saa komme disse Apostle til tals met/ och || hørde Christum och Mosen oc Eliam tale met hannem om hans vdgong.

* Dette er atter en stor trøst oc husualelse/ at wi skulle en tid endelige opueckis/ der som wi kunde holde oss/ at wi skulle icke altid het soffue.

* Oc da skulle wi alle først faa Christi Maiestat oc herlighed at see/ oc da icke Mosen oc Eliam aleniste/ men den gantske Himmelske Herskab tale met hannem. Huad løsteligere spectackel kunde wi nogen tid faa at see/ end den vil bliffue?

* Alligeuel Apostlerne flyde vdi vor Herris Christi pinelsis tid/ oc haffde da glemt denne hans forklarelsis tid/ dog strax effter hans Opstandelse bleffue de lerde oc vnderuiste aff ny igen/ oc da prædickede de ocsaa om denne hans | forklarelse/ 227 som den hellige Petrus scriffuer herlige udi sit andet sendinge breff saa sigendis/ Vi effterfulde icke kloge Fabel/ der wi kundgiorde eder vor Herris Iesu Christi Krafft oc tilkommelse. Men wi haffue selff seet hans Herlighed/ der hand fick Ære oc priss aff Gud Fader/ formiddelst en røst som skede til hannem/ aff den store Herlighed i saa maade. Denne er min elskelige Søn/ i huilcken ieg haffuer behagelighed.

* Oc wi hørde denne røst komme aff Himmelen/ der wi vaare met hannem/ paa det hellige Bierg. Det siger oc Lucas her. Der de opuognede/ da saa de hans klarhed/ oc de tho Mend som stode hoss hannem.

* Lader oss der faar komme || S: Augustini ord ihu/ der som hand taler om tuende Opstandelser eller opueckelser/ Staa sig op i den første opstandelse/ huo som icke vil fordømmis i den anden opstandelse/ hin (siger hand) er Sielsens/ oc denne er Legemens opstandelse.

Den Tiende predicken om S: Peders ord oc ønske. Texten.

Oc det skede der de ginge bort/ fra hannem/ da suarede Peder/ oc sagde til Iesum/ Mestere oc Herre/ Det er || oss gaat at vere her/ oc om du vilt/ da lad oss gøre her tre Bolige/ dig en/ oc Mose en/ oc Eliæ en. Thi hand viste icke huad hand sagde/ fordi at de vaare forferdede aff redzel.

DEr wi haffde hørt denne Histories omstandeligheder/ oc huad denne Christi Forklarelse haffuer hiem at bæere/ som ere disse merckelige hoffuit stæder/ om opstandelsen/ om det euige Liff/ om den kaanst at kunde forsmaa synden/ døden/ Louen/ oc det aff den samtale/ som Mose oc Elias haffde met vor Herre Christo/ om hans vdgong/ som hand skulde fuldkomme i Hierusalem/ || det er/ om hans pine 228 oc død/ effter foriættelserne oc Propheterne/ som vaare gangne der om til forne etc. Der wi haffde (siger ieg) hørt dette/ da hørde wi nu sist der effter vdi neste predicken Apostlernis søffn/ oc der hoss deris oc vor egen skrøbelighed/ som Gud lider oc taaler i sine vdualde.

* Nu ville wi høre deris øruaagenhed/ huad de finge til sinds om vor Herris Christi forklarelse/ den tid de vaagnede aff den klarhed de saae/ oc aff den samtale/ de hørde Mose oc Elia haffue met vor Herre Christo.

* Saa siger Peder/ Det er oss gaat at vere her etc. Mundert taler af hiertens offuerflødighed. Hand saa Mose der/ oc hørde hannem tale/ strax kom hannem Tabernackelen ihu/ Men Marcus siger/ at hand viste icke huad hand || sagde thi de vaare forferdede etc.

* Vdi disse ord settis oss besynderlige thu stycker faare/ det ene aff Louen som oss bør at bekende oc at fly/ det andet/ aff Euangelium/ som oss bør at gribe fat paa oc effterfølge.

* Oc baade dele vdi Peder/ som en part far vild her oc en part mener ret/ Der faar ville wi først høre Peders vraange mening/ oc siden hans rette mening.

* Peder haffde lidet til forne hørt vor Herre Christum tale oc predicke om sin pine oc død. Ia hand haffde raadt hannem der fra til forne/ at det skulde icke ske/ oc allicjeuel hand fick den tid it hart suar/ oc Christus sagde/ gack effter mig Satan/ dog synis hand het at haffue den samme fryct oc at raade atter igen Christum fra sin | pine oc død/ aff denne aarsage/ at hand fick denne Ærefulde oc vnderlige forklarelse at see/ hand lagde sig effter (siger Chrysostomus) at ville drage Christum fra den forsmædelige Kaarssens død/ som hand vilde sige/ her er bedre at vere/ end at opstige til Hierusalem til hine Phariseer/ Schrifftkloge oc Prestehøffdinge/ som ville haffue død paa dig/ det er bedre at du bliffuer her vdi ære oc herlighed hoss Mose oc Elias/ end at du der skalt antuordis hen i Hedningernis hender oc ihielslas/ her samtycker Origenes at dette skal vere meningen paa disse ord/ oc det er troligt/ at Peder haffde end da den fryct i sit hierte oc forferdelse for 229 den forsmædelige Kaarssens død/ oc at disse ord flyde der vdaff.

* Der faare paamindis wi her om vor nature oc om kiødsens mening || som vil gerne til ære/ men icke ved kaarssit. Mose oc Elias tale om Kaarssit oc om døden/ men Peder ved inted der om at sige/ lige som den der flyer Kaarssit/ der faare taler hand ekon om Ære oc Herlighed/ Saa gør Kødet/ det søger sit beste/ sin profite/ nytte oc gaffn/ Saa gjorde Zebedei Sønner oc deris Moder/ der hun saa sagde til Christum. Sig/ at disse mine tho Sønner skulle side/ den ene hoss din høyre/ den anden hoss din venstre side/ vdi dit Rige. Saa lader kødet Kaarssit fare/ oc søger effter ære oc glede.

* Men det skal spægis/ temmis oc ydmygis vnder Kaarssit. Peder viste icke huad hand sagde/ hand skulde hafftie vent sin mund om oc sagt saa.

* Det er oss icke gaat at vere her/ min Herre/ men at du vandrer til || Hierusalem oc bliffuer der din Fader lydig indtil døden/ Ia indtil Kaarssens død/ oc lader dig ihielsla for menniskens saligheds skyld/ oc indgaar saa ved Kaarssit i din Ære oc Herlighed.

* Men her viste Peder inted aff/ der faar flyer hand Kaarssit oc søger effter ære/ Ia hand gaar lenger frem i sin vrang mening/ til det som icke sømmer en Apostel at gøre/ i det hand vil berede oc oprette nogle Tabernacler eller bolige til Christum/ Mose oc Eliam/ alligeuel at de taledede aldri it ord der om Tabernacler at bygge/ det sagde oc gjorde Peder aff sin vanuittighed oc wforstandighed/ Gud giffuet/ at der icke vaare mange paa denne dag/ som det samme acte at gøre aff ret ondskab.

* Peder vilde effter sin mening rette Mose Lou oc skick paa føder || igen/ huilcken Christus haffde affpredicket/ i det hand vil haffue ny tabernacler met deris manering oc væsen. Huad gøre nu de andet i dag/ som forlade det salige Guds ord oc ville oprette igen paa ny/ huad der er retsindelige affpredicket her til i Paffuedømmet/ vere sig Messer/ Closter leffnit/ pelegrims ferd/ affladz breff/ Rosenkrantz oc andet saadant.

230

* Christus vilde drage Peder fra Mose til sig/ saa gaar Peder til tuert imod oc vil drage Christum til Mose met sig/ Vort embede er i dag at drage de fattige forlidde Christne fra Paffuen oc til vor Herre Christum/ saa findes dog hoss oss/ de som drage fra Christo oc tilbage igen til Paffuen/ til dem skal mand sige (som her staa screffuit om Peder at hand viste icke huad hand sagde) i vide icke huad i sige || eller gøre/ det er idel løgen i haffue forhender/ oc hører Satan oc icke Christo/ til/ Ia som Paulus siger. I haffue inted met Christø at gøre/ Christus gaffner eder inted i ere faldne fra Naaden. Sagde Paulus det til dem som vilde til bage til Mose

oc til Louen igen/ huad monne hand nu ville sige til dem/ som ville til bage til Paffuedomet igen/ som de vilde til hine kødgyder i Egipten?

* Fordi at lige som Peder vilde bygge Christo Mose oc Eliæ Tabernackler mod kuld/ regen oc vilde Diur/ saa ville ocsaa hine/ som retferdige gøre sig selff/ bygge til Christum oc til helligen (som leffue til sammen vdi Himmelen) Tabernackel/ det er/ Kirker oc Closter/ mod døden/ fordømmelsen/ graad oc tende gnidzel/ oc lige som Peder vilde søge sit eget gaffn der met || paa Thabor bierg/ saa ville oc disse/ men det er icke den rette vey til ære/ herlighed oc glede. Thi Christus gick ind i it videre Tabernackel oc Bolig/ som icke vaar gjort met haand. Lader oss der faare lære/ først at bære Kaarssit/ oc der nest at ingaa i æren/ oc at alle menniske skulle først dø/ oc at Dommen skal komme siden der effter/ disligeste/ at wi icke haffue her nogen Stad som vi skulle bliffue vdi.

* Det andet stycke vdi Peders ord/ er den sande Euangelii glede/ som er/ at vere hoss Christum. Fordi at der Peder met de andre seer at Christum bliffuer forklaret/ da gleder hand sig/ la/ som S: Augustinus siger/ hand bleff drucken aff glede/ i det hand fick en smag aff det euige lifff/ oc raaber der faare oc siger/ Det er oss gaat at vere her/ som hand vilde saa sige/ nu ere wi || i Himmelen/ Nu ere wi i Paradis/ her ville wi vere/ her ville wi forløste oss. Thi wi haffue ingen anden glæde behoff/ det er nock Herre at wi see dig/ wi velle mettis aff denne 231 Sødhed/ fordi/ der som wi haffue dig/ da skøde wi inted om Himmel oc Iord.

* Den gode Petrus/ saa ekon den klarhed met sine legemlige øyen/ oc hand forsøgte selff inted der aff/ hand smagede ekon en eniste draabe Honning der aff/ oc begyndte strax at kedis ved alting/ gaff offuer sine garn/ biering oc næring/ la den gantske Verden/ oc vilde ekon aleniste bliffue met Christo/ Mose oc Elia.

* Huad vil der bliffue aff/ naar wi faa det samme at see/ befinde oc fornemme paa oss selff/ oc wi skulle omgaas met de mange maal tusinde helligen || vdi den euige sødhed oc glede. la det som vore øyen icke haffue seet.

* Denne Sødhed smagede S: Agatha/ S: laurentius S: Vincentius oc alle hellige Martyres. la den hellige Paulus haffde en smag der aff den tid hand sagde/ ieg begerer at forløsis oc vere hoss vor Herre Iesum Christum. Oc dette er det hand ocsaa paaminder oss/ oc siger. Tager en smag aff det der er her offuen til/ der som Christum er hoss Gud Faders høyre haand.

* Her rober S: Staffen oc siger. O Herre Iesu annamme min Aand.

* Hissit borte vdi det euige Liff/ faa wi saa stor oc wsigelig glede/ at wi forglemme al denne Verdens glede oc velløs/ oc da skulle wi icke tale met Mose oc Elia aleniste/ men met alle || Gudz vdualde Børn/ oc sige/ vdi Verden haffde wi trengsel/ hunger/ tørst/ forfølgelse etc. men her er gaat at vere.

* Lader oss fordi lære vdi denne Histori/ vdi dette exempel at forsmaa dette neruerendis lifff oc leffnit oc stunde did hen/ la gøre oss it ordsprock der aff/ oc sige saa. Her vdi dette Liff er icke gaat at vere/ end dog at Verden/ som leffuer i sine synder tencker langt anderledis/ oc mener at her er gaat nock/ oc det er ocsaa gaat nock til dem/ effterdi de skulle siden sige i Helffuede. Her er icke gaat at vere/ om de rette icke deris leffnit dissimellem/ oc end met det første/ heller i dag en i morgen. Exempel haffue de faar sig/ vdi den rige Mand oc den fattige Lazaro. Lazaro syntis at her vaar icke gaat at vere i denne 232 Verden/ for hand stundede hen til det euige lifff/ Men den rige Mand holt al || denne Verdsens velløst for gaat/ effterdi hand ventede sig verre oc icke bedre/ som der bleff sagt til hannem i pinen/ min Søn kom ihu/ at du anammede det gode i din liffs tid/ oc Lazarus det onde/ Nu er blad et omkast/ hand er nu i gleden oc du i pinen. Du mister nu draaben for du vilde icke giffue krummen etc. hand siger nu/ her er gaat at vere/ Men om der er gaat/ som du est eller ey/ kendis vel der paa/ at du vilt icke haffue dine fem brødre did til dig/ at du skalt icke haffue mere ont aff dem end du haffuer. Thi de skulle io faa større pine i Heluede/ som haffue bedraget oc forført andre/ end den menige fordømte hob. Der faare er det høy tid/ at wi gøre forskel imellem huit oc sort/ imellem det gode oc det onde/ som Esaias bander dem der det icke gøre. ||

Den elleffte predicken. Oc her begyndis den anden part aff denne Histori. Texten.

DEr hand nu saa taledede disse ord/ see/ da bleff der en klar Sky/ oc omkringskuggede dem/ oc de fryctede der

de ginge ind i Skyen.

HER følger nu den anden part aff denne Histori/ om vor Herris Iesu Christi Guddom/ Thi der Apostlene haffde seet vor Herris Christi mandoms forklarelse/ da vaar det || oc behoff at gøre dem vise paa hans Guddom.

* Der Mose oc Elias vaare nu borte/ oc den samtale met vor Herre Christo om hans vdgong haffde ende/ See/ da komme strax tho andre Personer ned fra Himmelen/ som vaare den hellig Aand vdi en klar sky/ oc Gud Fader selff/ som loed sin røst oc stemme høris der/ oc hand bar vidnisbyrd om sin kære Søns Guddom. De haffde da seet Christi forklarelse/oc hørt Mosen oc Eliam tale. Nu følger det tredie 233 lertegen fra Himmelen/ paa det at deris hierter kunde bliffue visse paa Guds Naade oc vilie vdi vor herre Christo/ oc stadfestis vdi den rette oc sande kendelse i Troen.

* Her er ocsaa i dette lertegen thu stycker at mercke besønderlige/ det || ene er den klare sky her talis om/ at Disciplerne bleffue omskugede met/ Det andet/ som her effterfølger/ er den røst der hørdis i skyen: Denne er min elskelige Søn etc.

* Men før ieg taler noget om disse thu stycker/ vil ieg giffue til kende/ huor faare det vaar behoff at saa skulde skee/ met denne sky oc røst/ effter at den samtale haffde veret imellem Christum/ Mose oc Eliam. Oc der hoss huad nødtørfftig lærdom oss her vdi kommer til/ oc vil ieg der faare aff Guds Naade indføre dette spørmaal/ oc først suare der til.

* Efterdi at Disciplene saae Christi mandoms forklarelse/ oc hørde Mose oc Eliam tale/ om hans pine oc død/ huad vaar da det behoff at || Gud vor Himmelske Fader/ oc den hellig Aand skulde der ydermere bekumris met/ oc bære ocsaa vidnisbyrd der om?

* Suar. Det vaar io storlige behoff icke aleniste/ at Christus skulde faa husualelse aff Mose oc Elia/ men ocsaa at Disciplerne maatte bliffue bestyrckede aff den hellige Trefoldigheds neruerelse/ oc aff Guds røst/ mod den forargelse om Kaarssit som Mose oc Elias taledede om/ Thi naar kødet faar at høre nogit om Kaarssit oc fortørnis oc forargis der offuer/ da er det behoff at Aanden bestyrckis disimellem vdi Troen/ oc i den rette Christi kendere.

* Christus sagde hoss Matthæum til S: hans Baptistæ Discipler/ Salige ere de/ som icke forargis i mig/ huilcken Christi røst vil lade sig høre/ alt den stund det hellige Euangelium prædickis || i den Christelige Kirke indtil domme dag/ Thi lige saadan som Christus bleff actet oc holden paa den tid i denne Verden/ saadan en skick oc form/ haffuer hans Euangelium/ oc hans hellige ords tieniste oc prædicke embede paa denne dag.

* Huordan vaar hand da den tid? Suar/ en fattig/ enfoldig/ ringactet Mand foruden pral oc hoffmod/ hand haffde 234 sin omgengelse icke met store oc mectige Mend/ men met Syndere oc Taaldere/ saa at huo som icke gaff besynderlig act paa Christi prædicken oc miracler/ de hulde inted besynderlige aff vor Herre Christo/huilcket som skeer oc lige saa paa denne dag.

* Fordi at alligeuel Christus vaar født aff en ypperlig Slect effter Kødet/ saa vaar dog samme Slect paa || den tid for armet oc forringet/ som it gammelt affhugget træ eller trunte/ som bar blomster oc Fruct nock til forn/ saa vaar Kong Dauids Slect oc affkome forringet oc fornedret.

* Tuert der imod/ vaar Leui oc den presterlige Slect huldet i stor heder oc ære aff Phariseerne oc Scrifft kloge/ der faare/ der Christus begynte at fuldkomme sit embede met predicken oc miracler/ effter Guds befalning/ da foractede presterne/ Leuiter oc Phariseerne hannem/ fordi at hand vaar icke aff deris Slect/ oc de breydde hannem hans forelders fattigdom oc den arme forsmelige Nazarets stad. Er hand icke en Timmermands søn? heder hans moder icke Maria?

* Der faare naar du vilt tencke/ om vor Herre Christo huad hand vaar || for en mand her paa lorden/ da tenck paa en god/ from/ fattig oc enfoldig mand/ som gick offuermaade sactmodelige hen vdi al sin tid/ vden pral oc hoffmod. Thi saadan vaar vor Herre Christi omgengelse her i Verden/ vdi stillehed oc sactmodighed/ som Esaias sagde/ Hand førde it offuermaade ringe leffnit/ hand robte icke/ eller vaar høyrøstet paa Gaderne/ men gick saa stille oc enfoldig hen faar sig selff/ predickede anger oc ruelse/ halv de wsle oc elendige/ oc det foruden nogen forskyldning/ Thi hand kraffde inted aff nogen/ vden huad gode folck forærede hannem met til hans oc hans Disciplers vnderholdning.

* Naar mand da spurde sig faar/ huad hand vaar for en mand/ da bleff der saa suarit til. Hand er en Timmermands søn aff Nazareth. Aff Nazareth? || huad gode skulde der komme aff Nazareth?

* Der imod vaare Prestehøffdinge oc Leuiterne met deris/ huldne vdi stor heder oc ære/ oc haffde deris præbender oc rente/ oc alle hulde dem fromme oc hellige mend/ oc bøyde 235 deris knæ faar dem. Huad de sagde oc beslutede/ det vaar lige som det vaare kommet strax ned fra Himmelen/ oc mand holt aff deris ord/ som aff en budhellig dag/ oc de sagde oc saa selff/ som der staar vdi Psalmen. *Lingua nostra a nobis est.* Tungen er vor/ huo vil forbiude oss at tale/ Der torde oc ingen sige imod.

* Thi at de vaare Præster oc Leuiter/ forordinerede oc tilskickede aff Gud/ men Christus vaar foractet oc en Timmermands søn/ Det vaar inted || acted hoss dem/ huad hand taledede oc gjorde.

* Denne vaar tretten. Wi sagde de/ wi ere de/ som bør at predicke/ oss haffuer Gud befalet det/ oc icke denne Timmermands Søn/ oss bør mand at tro etc. Det vaar den store oc stercke forargelse/ at Christus vilde fordriste sig til at predicke/ oc hand vaar dog icke aff preste slect.

* Seer eder omkring i fromme Christne/ om det gaar icke end nu saa til imellem de ragede oc smurde/ oc imellem de fattige predicanter/ huad bulder oc trette/ huad affuend oc ond vilie/ huad affdragt oc modsigelse mand gør dem/ som det salige Guds ord fremføre/ oc huad forargelse der kommer/ vdaff hoss de fattige Christne. ||

* Men see mig her en større oc gruseligere forargelse vdi vor Herre Christo/ som mand tog sig til/ der aff/ at hand en føye tid der effter bleff hen hengd paa kaarssens Galie/ som en suar Guds bespaattere/ oc maatte dø der hen som en oprørisk fortredere.

* Det vaar en større forargelse end denne/ som Apostlerne haffde her i henderne/ huor faare end dog der kunde findis nogle/ som trode hans predicken oc vnderlige Gerninger/ da maatte de alle sammen haffue faldit der fra igen/ den tid de saae hannem henge imellem tho Røffuere saa forsmædelige oc hørde de mange wtalige skendsz ord/ som de skendte der omkring Kaarssit/ er hand Christus/ da stige sig ned aff kaarssit? hand haffuer hulptit andre/ nu kand hand icke hielpe sig selff/ See/ hand kalder paa Elias. Her vaar Christus nedsuncken || vdi saa dybe forsmædelsis vand/ hen vnder alle mennsker/ at 236 der siuntis inted at vere paa hannem/ som kunde bequemme Guds søn. Som Esaias siger. Wi saae hannem oc hand haffde ingen skickelse/ at oss kunde falde vilie til hannem/ Thi hand vaar det aller ringiste menniske/ som paa iorden kunde vere.

* Her maatte mand atter føre it spørsmal ind/ oc sige. Hui lod hand sig saadan ansee/ oc icke longt helder vdi sin herlighed oc Maiestat/ som hand gør her paa Thabor bierg? Suar/ det er skeet for vor skyld/ Thi hand kom icke der faare til Verden/ at hand vilde haffue Herredom offuer oss/ men at hand vilde tiene oss/ oc kom vdi stor nød oc trang/ at hielpe oc fri oss/ fra synd oc død.

* Der faare gjorde hand sig nøgen || oc som Paulus siger/ tømde oc forringede sig oc tog en trældoms ham paa sig. Ia saadan burde hannem at komme/ som skulde tage al Verdens synder paa sig/ oc icke anderledis.

* Der faare at Disciplerne skulde icke forargis/ der hans pinsels tid nu tilstundede/ som Lucas scriffuer strax effter denne forklarelsis Histori/ da bestercket Christus sit Ansict/ at hand vilde faare op til Hierusalem/ oc der lade sig offre.

* Saa er vor Himmelske Fader her til stede/ hoss denne forklarelse/ oc lader sig høre her aff Skyen/ huor met hand giffuer den enfoldige oc foractedede Christo det vidnisbyrd/ at hand er Gudz søn.

* Saadan er i dag det hellige Euangelii form oc skick/ som vaare || longt at tale om/ Der faar bør oss at vende denne Sky/ oc denne røst til vor rette brug/ som oss ligger mact paa. Thi dette er predicket och screffuit for vor skyld.

Den Tolffte Predicken/ om Gud Faders Røst i denne forklarelse. Texten.

OC see der bleff en røst som kom aff skyen oc sagde/ Denne er min/ elselige Søn i huilcken mig er behageligt/ hører hannem. ||

237

Efter at wi haffue nu hørt/ sagen/ huor faar Gud Fader bær vidne om sin Søn/ som er/ mod den store forargelse om Christi skrøbelighed oc om Kaarssit/ oc det for hans Discipler oc for alle vdualde/ da ville wi nu see/ huad samme røst haffuer hiem at bære/ saa at wi kunde offuerueye den/ oss til lærdom oc trøst Thi det er en tale/ som ingen bør at tuile paa/ men hiertelige/ at anamme oc sette tro til/ i det/ at det er Guds faders Røst om sin Søn/ at hand er Guds Søn/ oc en arffuing oc Herre offuer Himmelen oc lorden/ oc inde holder

denne Røst alt det oss bør at tencke oc vide om vor Herre Christo.

* Der findis vel andre merckelige vidnesbyrd om vor Herre Christo/ først i det gamle Testamente/ det || bæere Patriarkerne/ Moses/ Kongerne och Propheterne vidnesbyrd om hannem/ oc i det Ny Testamente/ bæere Englene/ Ioseph oc Maria/ Zacharias/ Hiurderne/ Simeon oc Anna/ de Vise/ S: Hans Baptist/ Apostler/ oc vor Herris Christi egne gerninger oc miracler vidnesbyrd om hannem/ som hand oc selff siger hoss Iohannem/ Randsager sctrrffterne/ Thi de bæere vidnisbyrd om mig. Men her er noget yppermere/ her ligger Gud fader selff haanden paa sin Søn/ det er/ hand vidner at Christus er Guds Søn/ oc at hand skal være it offer for Menniskens Slect/ hannem (siger hand) skulle i høre.

* Saa ville wi nu tage denne røst/ oc holde hende mod det som Presthøffdingene/ Leuiter/ Phariseer/ oc det Iødske Folck hulde dem om Christo/ || oc mod det som Tyrckere oc Papister holde om hannem/ paa denne dag/ da faa wi at see huor fuld Verden er aff vederstyggelig oc farlig vildfarelse.

* Try ting begriber Gud Fader vdi denne Røst huor met hand giffuer sin Søn den rette heder oc ære/ som den hellige Petrus bær vidne der om/ der som hand scriffuer/ oc gør ihukommelse om denne Histori. Hand fick (siger Peder) heder oc ære/ Denne er min Søn etc. Oc wi hørde denne Røst komme ned fra Himmelen/ den tid wi vaare met hannem paa bierget.

238

Oc er det disse try ting.

1

Denne er min elskelige Søn/ det er/ hand er liig Gud Fader i mectighed. ||

2

* Vdi hannem haffuer ieg behagelighed/
et/ hand er en middeler imellem Gud oc mennisken.

3

* Hører hannem.

det er/ hand er den rette Mestere oc Doctor.

**Om disse try ting effter huer andre ville
wi tale/ met Guds Naadis hielp.**

DEn Første røst Denne er min elskelige Søn/ er icke den en stor/ merckelige oc ærefuld Røst/ i huilcken den høyste Guddommelige Maiestat bekender oc siger/ denne er min elskelige || Søn. Huo er da denne? Det er Iesus Maria søn/en Timmermands søn/ foractit oc forsmaat aff alle/ Denne kalder den høye Guddommelig Maiestat sin Søn.

* Huad er Guds Søn? det er den som er født aff Gud Fader i euighed/ lige met hannem i mact oc almectighed/ i euighed i visdom oc retferdighed/ Thi det er io vist/ at der kand inted fødis aff Gud/ som ey er ligt hans værelse vdi alle ting.

* Der som du vilt nu holde vor Herre Christum som hand er født it menniske aff lomfru Maria/ imod de Presthøffdinge i Ierusalem/ end sige imod Patriarcher oc Propheter/ som imod Ioseph/ Daudid/ Daniel etc. da ere de alle drabelige mend/ men Christus er imod dem en arm stakarl/ som || haffuer ingen anseelse/ som hand ligner sig selff imod dem i sin 239 pine Psalme/ der hand kalder sig en Orm/ oc icke it Menniske/ menniskens spaat oc folckens foractelse.

* Men hør mig her vor Himmelske Fader/ den høye Maiestat/ oc tenck huorlunde hand fører denne foractede Persone frem icke aleniste offuer Patriarcker/ Konger/ Propheter oc alle andre ypperlige oc drabelige Mend/ men ocsaa offuer alle Engle/ som den Epistel til de Hebreer bær vidne om oc siger/ Til huem iblant Englene sagde Gud/ Denne er min elskelige Søn? Ia offuer alle Creatur/ i det hand siger/ Denne er min Søn/ Thi huad der er vden ved Gud/ det er Creatur/ skabt oc gjort aff Gud/ Men denne er/ som hand kaldis Guds Søn/ født aff Gud/ icke skabt/ icke gjort/ men afflet || oc født aff Gud/ oc der faar Gud liig i alle maade. Thi/ som det er sagt til forne/ Gud kand inted føde aff sig/ som icke er euigt/ oc hannem lige mectigt/ som S: Pouil siger. Der hand vaar lige formet met Gud/ det er/ lige mectig/ lige viss/ lige hellig etc.

* Lader oss der faar lære dette vindskibelige/ at wi kunde rettelige kende vor Herre Iesum Christum/ oc vide til visse/ huo denne foractede Timmermands Søn er/ der Verden saa forsmaar/ oc hans eget folck sloe hannem saa ynckelige oc forsmædelige ihiel. Hand kand det ingelunde lide/ at wi skulde lige saa foracte hannem/ effterdi at oss bør at ere/ elske oc tilbede hannem. Ia vdi al vor nød paakalde hannem/ oc aff gandske hierte/ sette vort haab oc lid til hannem aleniste. ||

Dette lærer oss denne første Røst.

* Den anden Røst/ som er/ i huilcken ieg haffuer min behagelighed/ giffuer til kende at den første Røst Denne er min elskelige Søn/ er skeet for vor skyld/ som hand vilde saa sige/ Denne Søn er mit hierte/ huor aff ieg haffuer glede oc fryd/ saa at huo der vil haffue glede oc fryd met mig/ hand skal holde sig til denne min Søn.

* See mig her til/ de hellige Engle staa faar Gudz Ansict som Schrifftten bær vidne om dem/ Himmel/ Iord/ Soel Maane/ och huad for ypperlige Creatur der kand neffnis staa faar Guds Ansict/ oc gaa frem vdi lyelse effter Guds vilie/ men den høye Maiestat tier her om dem alle sammen/ || lige 240 som de vaare inted/ lige som hand saae dem icke/ oc lige som hand viste inted aff dem at sige/ oc taler ekon om dette ene Menniske/ oc siger/ I hannem haffuer ieg behagelighed.

* Huor faar gør Gud det? huor faare øser hand saa sit gantske hiette vd/ oc det offuer dette Menniske? paa det at wi skulle vide huor elskelig hand er hannem/ oc ihuem hand haffuer sin behagelighed. Det skeer for vor skyld/ wi ere icke saa fødde aff Gud/ som denne Søn er født aff Gud/ men wi ere skabte aff Gud/ oc for vore forælders brøst skyld/ er Gud/ som ellers haffde bleffuit oss en naadig Fader oc Herre til euig tid/ bleffuen vor fiende/ som Paulus siger/ wi fødis Verdens børn. Hid hører nu denne salige Gud Faders Røst. Denne er min elskelige Søn/ i huilcken ieg haffuer min behagelighed/ || som hand vilde saa sige/ Alle i Menniske haffue forskyldet met eders wlydelse oc synd/ at ieg skulde vere eders fiende/ Der som i ville nu komme til naade/ oc befriis aff saadan vrede/ da henger hart ved denne min Søn/ huilcken ieg kand icke vere findsk/ oc da skulle i nyde hannem gaat at/ at min vrede kand forsuinde/ oc ieg kand bliffue eder en naadig Fader.

* Ah Fader/ huo seer det vdi saa foractet oc forsmeligt it Menniske/ at Menniskens salighed skal henge paa hannem alene? Det sige først alle Phariseerne i Hierusalem hart ney til/ oc tillegge Templet oc deris offer/ salighed/ der nest alle Papister/ som kalde denne Gud Faders røst ketteri oc legge deris Messe salighed til.

* Men du/ min fromme Christne lad fare Phariseer met deris offer/ oc || Papister met deris Messer/ oc heng hart ved denne Gud Faders elskelige Søn/ vor Herre Iesum/ saa est ocsaa du Gud behagelig/ vdi hannem.

Den Trettende ptedicken/ om Christi salige lærdom. Den samme Text

Thu stycker aff Gud faders Røst hørde wi vdi neste predicken/ nu følger det tredie stycke der aff/ som henger op til de andre thu/ oc setter oss vor Herre Christum hans elskelig Søn oc vor middeler saa faare at hand er ocsaa vor Mestere/ Doktor oc lærefader/ oc befaler Gud oss/ at || wi skulle høre denne Søn/ det er/ wi skulle aleniste gribe fat paa Christi lærdom. Thi der som wi det gøre/ da bliffue wi ocsaa Guds børn/ oc arffinge til den euige salighed. Der faare befaler oc Gud Fader oss/ at wi skulle høre hans Søn. Hannem skulle i høre/ siger hand. Dette stydcke skal mand scriffue met store bogstaffue oc mercke vel.

* Her falder nu dette spørgsmaal ind. Huem mener Gud/ naar hand siger. Hannem skulle i høre? Taler hand icke om Mose/ om Elias/ eller om nogen anden Prophete? Taler hand icke om Paffuen oc om det Romske sæde? eller taler hand om Machomet oc Alcoran? Ingenlunde gør hand det/ Men hand taler om Iesu Christo/ it menniske/ født aff lomfru Maria.

* Hannem haffuer hand beskicket || oss til en Doctor oc Læremestere/at wi skulle høre hannem oc vere hans Discipler. Denne er den eniste/ visse oc sande vey/ som wi kunde fly hen at/ oc vndkomme fra Guds vrede/ oc bliffue ocsaa Guds børn. Denne lesum bør oss at høre etc. Lære sig ellers i den gandske Verden huo som vil/ oc huad de ville.

* Naar det gelder om syndernis forladelse/ oc om vor Salighed/ da lader oss lycke øyen oc øern til for alle andre lærdomme/ at wi kunde see oc høre denne predickere oc Læremestere.

* Ioan: x. leg er Dørren/ siger hand. Huo som komme faar mig/ de ere Tyffue oc Røffuere/ det ere de/ som føre en anden lærdom/ som er fremmed ved min lerdom. || 242 * Dette er det tredie stycke/ oc saa meget om Historien i sig selff.

* Men effterdi at Gud Fader saa hiertelige befaler oss/ at wi skulle io høre hans Søn/ da er det for alle ting nytteligt at vide huad Sønnens Lærdom er/ oc huad wi skulle lære aff hannem.

* End dog her skulde vel opregnis Christi Lærdom i almindelighed/ som den hellige Prophetiske och Apostoliske Scrifft indeholder.

* Gm Gud Fader/ Søn oc hellig Aand.

* Om tre Personer oc en verelse i Guddommen.

* Om ret skilssmisse imellem Louen oc Euangelium. ||

* Om den Tro tillid mand bør at sette til Christum.

* Om Poenitentze/ anger oc ruelse.

* Om kiøds oc blods dræbelse.

* Om naade oc retferdig gørelse.

* Om kerlighed oc gode Gierninger.

* Om lydelse/ den enis imod den anden.

* Om paakaldelse oc om en Christen bøn.

* Om Kaarssit/ oc om trøst oc husualelse i angest oc wselhed.

* Om de Høyuerdige Sacramente/ Daab/ Christi Nadvere/ oc om huert Menniskis affløselse i synderlighed.

* Om Edruskab/ affholdelse/ kyskhed || oc andre dygder.

* Om vor Christlige frihed.

* Om den hellige Kirskis mact/ nøgler oc befalning.

* Om verslig øffrighed

* Om ecteskab/ oc Børns Gudfryctig optuctelse/ om huert Menniskis embede oc haandeuerck.

* Om Almissegjerninger/ oc veluellighed imod de fattige/ met Lonen/ oc anden trøst Oc om de siuges besøgelse etc.

* Disse er den hellige Scrifftis Lærdom i det gamle oc ny Testamente/ sandrue nock/ nyttelige oc nødactige for alle Christne/ at de skulde io vide dem oc leffue der effter ||

* Dog ville wi for en større kendelse/ trøst oc Husualelse/ høre nogle aff Christi egne ord/ besynderlige/ som ingen anden end hand selff haffuer talet oc fremført/ som ere disse.

243

Ieg er veyen/ sandhed oc liffuit/ kommer til mig alle/ som arbeyde oc ere besuarede/ ieg vil verquege eder.

* Huo som troer paa mig/ hand skal icke smage døden euindelige/ Huo som troer oc bliffuer døbt hand bliffuer salig. Ieg er liffsens brød/ huo som kommer til mig/ hand skal icke hungre/ huo som tror paa mig hand skal icke tørste nogen tid.

* Sandelige sandelige siger jeg eder/ huad som helst i bede min Fader om i mit naffn/ det skal hand giffue eder. ||

* Ieg er icke kommen at kalde retuise/ men syndere til anger oc ruese.

* Disse ere Christi besynderlige predickener/ huilcke ingen Prophete førde saa frem/ Denne lærdom skalt du høre/ mercke oc tro/ at Gud vil for denne Søns skyld/ vere dig en naadig oc barmhiertig Fader/ giffue dig syndernis forladelse/oc gøre dig til sit barn/ Ioan: i. Saa mange som der anammede hannem da gaff hand dem mact at bliffue Guds Børn.

* Denne er den salige/ fortagelige nødactige lærdom/ som Gud vor Himmelske Fader haffuer ladet oss forstaa ocsaa i denne tid/ aff hans blotte oc bare naade oc miskundhed til at opliuse oss/ som viste inted aff saadant tilforn/ den tid de visde oss hen til vore egne oc andris Gierninger/ til Helligens || paakaldelse etc. Men at salighed skulde giffuis oss aleniste ved vor Herre Iesum Christum/ oc at wi skulde holde hannem for Guds elskelige Søn/ det er/ at wi skulde sette saligheds haab til hannem aleniste/ der om lærdis aldri it eniste ord rent oc klart/ oc icke end helder i dag læris hoss Papisterne. Ia de forfølge denne lærdom/ lige som Ketteri oc Mytteri. Men ver du visser i din samuittighed/ at denne lærdom vaar ocsaa i det gamle Testamente/ fra første Verdens begyndelse/ alligeuel hand bleff icke saa fremført som aff Christi mund/ dog om Christo/ fra den første foriettelse/ som vore foreldere finge oc skal vare til Verdsens ende/ huor aff denne lærdom kaldis ocsaa den Prophetiske oc Apostoliske lærdom/ til huilcken Gud er altid bunden met sin Aand/ oc haffuer verit oc vil ocsaa vere bunden der til/ ind til domme dag. Oc denne lærdoms || foractelse oc forsømmelse haffuer Gud altid straffet/ saa vel 244 paa Øffrighed som paa Vndersaatte/ Thi denne haffiier verit/ er oc skal vere den rette endelige sag/ huor faare Gud beuarer baade Øffrigheden oc vndersaatte/ som er/ for hans hellige Kirke/ oc den sande saligheds lærdom.

* Hand tilsteder vel vndertiden/ vdi hans langmodighed/ at den endelige sag forglemmis oc forsømmis/ Men hand kommer dis haardere der faare igen met straffen oc pinen.

* Icke vaar der helder anden endelig sag til/ huor faare at Gud haffde en besynderlig tilsium/ til det lødске folck/ end den wdødelighed/ som skal vere i Himmelen ved Guds Søn. Thi de haffde oc kende deris Messiam/ det er/ Christum deris middeler oc saa offte || som de gjorde pact met Gud/ saa offte loffuede de/ at de vilde henge ved denne lærdom/ huor met de kunde bliffue retferdige ved Christum den rette midler.

* Der faare/ alligeuel at Gud straffer andre suare synder/ som Kong Dauids hor oc mord etc. Saa skaffede hand dog aldri sit folck som hand gjorde/ naar de forsmaade denne lærdom/ oc vilde icke høre hans hellige Propheter/ men gaffue sig til affguderier/ som du finder det saa i sandhed at vere/ huad heller du seer til Øffrigheden eller til vndersaatte i lødedommet.

* Naar den sande lærdom/ som vaar foriettelsens lærdom/ om vor Herre Christo bleff beuaret reen oc klar/ da gick det Guds folck vel/ oc deris modstandere maatte vndergaa oc falde vdi deris egne Suerd/ icke aleniste vnder Mose/ || losue oc Dommerne/ men ocsaa vnder Kongerne/ Propheterne/ Prestehøffdinge oc Machabeer. Der om bær den hellig Aand vidnesbyrd i alle det gamle Testamentis Historier/ oc besynderlige i Kongernis Historier/ oc om huer Konge i sig selff.

* Om de gode Konger staar der saa screffuit. Hand vandrede vdi Dauids veye/ alligeuel at Dauid end syndede mod Vriam oc hans hustru/ dog for hand bleff paa den rette grunduaal/ oc hengde ved foriетternis lærdom inderlige oc hiertelige/ ind til hans dødedag/ for sig oc for sit gandske Rige/ da kaldis hand vdi

Scrifften fuldkommelig/ det er/ god oc Gudfryctig.

* Om de onde staar der saa screffuit/ Hand vandrede vdi 245 Hieroboams vey/ vdi Achabs vey etc. fordi/ at de forsmade || denne lærdom/ om den rette midler vor Herre Iesu Christo/ oc beskickedede dem selv vden ved Guds ord/ saa gaat som it Paffuedom/ met affguderi oc falsk Guds dyrckelse.

* Om de middehnaade Konger staar der saa screffuit. Hand gjorde vel det som ret vaar faar Herren/ det er/ hand tilstedde vel forietternis lærdom/ men dog icke aff it retsindigt hierte. Thi hand tog icke de Høye bort/ det er/ hand lod den falske Guds dyrckelse faa sin fremgong met/ saa at Guds ord bleff der vdoffuer saa forhindret oc fortryct/ oc Dieffuelen haffde sin Cappelle hoss Guds tempel/ oc der ginge de Konger ind oc icke vdi Tempelet. Thi det er icke at vere en Gudfryctig Øffrighed/ at lide oc tilstede den rette Gudz dyrckelse paa den ene side/ oc den falske Guds dyrckelse paa den anden side. S: Hans kalder || det i sin obenbarelsis bog/ at vere huercken varm eller kold/ men aleniste luncket/ oc at Gud vil vdspe saadanne aff sin mund/ Her bær den hellig Aand icke offuer/ Icke see de hellige Propheter helder igennem fingre/ men de sette huer Kong fri paa maalet/ som hand vaar til ond eller god.

* Men paa det/ at baade Øffrighed oc Vndersaatte i dette Rige kunde see dem i spegel/ ville vi tage nogle exemplar oc efftersiun faar oss/ først aff Kongerne/ som vaare skickedede offuer Guds folck/ oc siden der hoss aff det Israelitiske oc Iødske folck/ at Gud loffuer altid sit ords lydelse/ oc straffer samme sit ords foractelse/ Saa lenge som Salomon hengde ved Gudz ord/ vaar hand kier/ men der hand bleff wgudelig oc affgudisk/ da fick hand strax at høre huad pine oc plage/ der || vilde følge effter/ som vaar denne/ at Riget skulde skilies at ved hans Tienere Hieroboam/ oc folckit skulde falde fra huer andre/ Ia Gud opuecte strax mange fiender mod hannem/ der hand haffde tiet oc offte paamint hannem/ besynderlige de tho gonge/ som staa bescriffne i den første Kongers bogs tredie oc niende Capitel/ oc der hand haffde ladet atuare hannem/ huad straff der vilde følge effter/ i den første Kongernis bogs elleffte Capitel/ Her skulle de lære som ere i Øffrigheden ath fly onde Quinder oc andet ont/ som Kong Salomon vilde icke fly.

246

* Achas foruende noget nær alle ting i Ierusalem's Tempel/ som hand viste der kunde vere den wgudelige Assyrieske Kong behagelige/ oc til tacke iii. Re: xvi. Vocte sig der faare de som ere i Øffrighed/ at de inted gøre de wgudelige || til vile eller til tacke.

* Iosaphat en Gudfryctig Kong slo sig i stridzhandel met den wgudelige Kong Achab/ at hand vilde vndsette hannem oc staa met hannem vdi Strid/ oc vaar nær kommen om liffruit/ besynderlige for hand vilde icke lyde den Prophete Micheas at.

* Der faare skal en gudfryctig Øffrighed icke haffue handel oc omgengelse/ eller gøre nogen pact oc forbund met de wgudelige/ saa at det kand gøre Religionen skade/ eller at mand kand falde fra Troen for deris skyld.

* Ezechias en gudfryctig Kong/ der hand vaar opkommen aff sin suare siugdom/ loed hand den Babylonske Kongis legater oc sendebud see al hans rigdom oc herlighed/ oc det vaar en || aarsage/ siger Esaias/ til det Babylonske fenxel.

Der faare see sig Øffrigheden i spegel/ oc fly sig al ære gerighed oc forfengelig ross.

* Iosias maa være for alle andre/ vor Kongis oc Raads spegelbog oc efftersiun/ Thi saa scriffuis der om hannem.

* Faar hannem vaar icke saadan en Kong/ der saa vaar omkringuent til Herren/ vdi sit gandske hierte/ vdi sin gandske siel/ oc i al sin krafft/ icke haffuer der helder været saadan en effter hannem/ fire oc tiue drabelige gerninger gjorde hand/ paa det/ at hand kunde beholde den sande Guds dyrckelse wbesmittit i alle maade/ læss dem der samme sted. ||

* Ioram Kong Iosaphats søn gjorde det som ont vaar/ fordi hand tog den wgudelige Kong Achabs daatter til hustru/ See huad ont it wgudeligt suogerskab kand komme aff sted/ vdi øffrigheds stat/ Den hellig Aand kand icke tie det/ oc der fulde en euig siugdom oc en wdød/ effter det breff som Elias screff hannem til.

* Ioas gjorde det som ret vaar faar Herren/ saa lenge som den prest Ioiada leffde/ men der hand vaar død/ da 247 beuegede de første i Iuda/ Kongen til at foruandle Religionen/ oc der Zacharias Ioiade søn haffde straffet det/ bleff hand ihiel slagen imellem Templen oc Alteret Mat: xxiii. See huad en from Guds ords tienere kand vdrette met sin troskab.

* Lade sig her vor Øffrighed i || dette Rige paaminde om alle disse ting.

* Men vndersaattene kunde see sig i spegel paa det Israelitiske oc Iødske folck. Naar de vaare gudfryctige oc haffde Guds ord faar øyen/ och Religionen kier/ da gick det dem vel/ Men der de forlode Guds ord/ da bleffue Israeliterne bortførde til de Assyrier/ oc Iøderne til det Babylonske fenxel. Saadanne tiender

gaa her ocsaa i dag om Tyrckere/ om Vien/ om Engeland/ om Tydskland etc.

* Der faare lade sig huer vere paamint aff disse exemplar/ oc høre sig Gud Faders Røst/ om hane kiere Søn/ der hand saa befaler oc siger/ Hannem skulde i høre/ oc ingelunde lade sig affuende eller fraryckis fra denne Røst/ ehvad mand skal lide der offuer. Thi Christus maatte selff lide. Tacke du Gud/ for den naade/ at du haffuer hørt hans røst. Mine faar/ siger Christus/ de høre min Røst etc. ||

Den fiortende predicken om menniskens skrøbelighed. Texten.

OC der Disciplerne hørde det/ fulde de ned paa deris ansigt oc frøctede saare/ oc Iesus gick til/ oc rørde ved dem/ oc sagde til dem/ Staar op/ frycter icke/ oc der de løffde deris øyen op/ da saae de ingen vden Iesum alene. Thi der røsten skede/ bleff Iesus funden alene. ||

NV følger her effter/ først huorlunde Disciplerne bleffue til sinde/ der de haffde hørt Gud Faders Røst. For det andet/ huad Christus gjorde mod dem/ for det tredie/ at Christus vaar alene/ den tid Røsten hørdis.
248

* Disse try stycker ville wi kortelige offuerløbe effter huer andre/ at wi kunde gøre ende paa denne Histori.

* I disse tho neste predickener vdlagde wi/ effter tidens leylighed/ Gud Faders Røst/ om hans Søn vor Herre Iesu Christo. Ved disse try stycker/ at hand er Guds Søn/ at hand er den rette middeler/ at mand skal høre hannem alene. Men see her/ huad her hende disse Discipler/ der de hørde samme Røst/ Saa scriffuer Euangelisten/|| Oc der Disciplerne haffde dette hørt/ fulde de ned paa deris Ansigt oc bleffue storlige forferdede oc forskreckede/ Hui saa? Skulde de icke haffue suaret oc tacket Gud Fader for sin Guddommelige obenbarelse/ oc at de vilde vere lydige til at høre hans Søn? hui fulde de ned? hui bleffue de forferdede oc end storlige? Lader oss her lære en merckelig lærdom/ vdi denne Disciplernis gerning/ at det er it Menniske wlydeligt at kunde høre/ naar Gud taler vdi sin Maiestat. Thi Guds røst er kiødet forskreckelig. Fordi at Mennisken er dødelig oc Gud er wdødelig/ Mennisken er iordactig oc Gud er almectig/ som der staar i Psalmen. Du est meget ærefuld/ Liuset er din Klædebon/ du lader dig føre paa Skyerne/ som paa en Vogen/ du vandrer paa Vedernis Fiene. Oc Gen: iii. der aff kom det/ at Adam flyde for Guds Ansigt/ || oc der Gud kaldede at hannem/ suarede hand/ leg hørde din røst oc fryctede. Thi før end hand syndede/ da taledede hand dristelige/ oc omgicks met Gud/ men effter synden kunde hand icke lide/ at Gud taledede til hannem.

* Dette er vort køds vilkaar i Adam/ oc vor store skrøbelighed/ at wi kunde icke fordrage Guds Røst oc ord/ som Iøderne kunde icke lide Guds røst hoss Sinai bierge. Thi de sagde til Mose/ der som wi høre lenger vor Herris Guds Røst/ da dø wi/ huad er huert kød/ at det skal kunde høre Guds røst/ som taler mit aff Ilden (som wi haffue hørt) oc kand bliffue ved liffuit? Gack du helder til oss etc. Der Herren hørde det/ sagde hand til Mose. leg hørde folckens røfi/ de tale vel etc. I saa maade haffuer Gud medynck offuer vor skrøbelighed/ at hand || lader dødelige Menniske/ vore ieffnlige tale til oss ved predickere/ oc haffuer lige saa giort i det gamle Testamente 249 Heb: i. I mange maade taledede Gud i fordem dage til fædrene ved Propheter etc.

* Oc hans Søn vor Herre Christus taledede effter sin opfarelse til Himmels/ ved hans Apostler til Verden/ oc i dag ved Guds ords Tienere/ I Vrtegaarden taledede Christus aff sin Guddommelige mact/ oc strax bleffue hans modstandere nedslagde til Iorden. Hand taledede til Paulum paa Veyen til Damascum/ och hand falt strax ned paa Iorden. Ia Mennisken kunde icke end lide/ at Englene tale met dem/ end sige Gud almectigste selff. Som Zackarias oc Iomfru Maria bleffue forfærdede aff Engelens tale/ Saa stor er vor skrøbelighed/ Der faare haffuer || Gud giort en stor velgerning mod oss/ at hand haffuer giffuit oss sit hellige ords tienere/ som skulle tale met oss.

* Men huad skeer der? Menniskens fortraadenhed er saa stor der imod/ at det som Gud giffuer dem til gode/ det tage de til onde/ oc foracte ordet/ for det fremførdis ved Menniskens Røst/ oc lade sig fortørnis der aff/ at de ere fattige ringe Personer/ som predicke faar dem. Huercken kunde de høre Gud selff/ icke ville de helder høre dem/ som Gud befaler at predicke faar dem/ De wgudelige Iøder/ hørde lige saa meget Mose/ som de hørde Gud/ Thi de vore wlydige oc foractede ordet/ Saa skeer det ocsaa her/ at Gud Fader lader selff sin Røst høre fra Himmelen/ fordi at de vilde icke høre den fattige ringe actet Christum/ oc end paa denne dag/ lader sig see fra Himmelen met tegen || oc iertegen oc i andre maade/ huor met hand vil giffue til kende/ at hans hellige ord/ oc hans predickers Røst/ foractis aff den wgudelige Verden.

* Der faare ville wi lære vdi denne sted/ Guds veluelighed imod oss/ at hand vilde haffue sit loff fulkommet aff wmyndige oc diendis Børns mund (saa kalder hand sit hellige ords tienere/ vdi den viii Psal:) oc lader oss met dem aff Thessalonica anamme ordet/ som det vaar hørt aff Gud selff oc randsage Scrifften met dem/ oc see om det haffuer sig saa/ oc foracte ingelunde Guds ords Tienere. Thi saa siger Christus. Det ere icke i som tale/ men det er eders Faders Aand/ som 250 taler i eder. Oc S: Pouel siger/ ieg taar icke tale noget/ som Christus haffuer icke befalet mig at tale/ oc den hellige Petrus scriffuer saa. Huo der taler || tale sig Guds ord etc.

* Dette altsammen skulle wi io gerne bede om/ at wimaatte faa Guds salige ord at høre. Thi Gud taler venlig met oss oc i Naaden/ men hand vil tale til de wgudelige i sin vrede. Psal: ii

* For det andet i denne Text/ Iesus gick til oc rørde ved dem/ her høre wi om Christi rette embede/ huor met hand beuiser sig at vere vor Midler. Thi hand gaar strax til/ oc trøster de forferdede/ opretter de nedslagte/ befaler dem/ at de skulle icke frycte/ vdlegger dem sin Faders Røst/ som hand vilde saa sige. Frycter eder icke. Det som i hørde/ er icke sagt aff en vred Gud/ men aff en god oc veluillig Fader. Her er ingen Fare paa ferde etc. Her lære wi dette/ at lige som Christus da ledde sine Discipler paa Bierget met || sig oc de bliffue der forferdede/ oc forskreckede/ oc hand strax trøstede oc husualede dem igen/ saa leder hand oss ocsaa met sig paa denne dag ind vdi atskillig forfærelse/ lige som Gud vaare mod oss oc icke met oss/ men hand trøster oc husualer oss igen/ met sin Aand oc ord.

* For det tredie/ at Iesus vaar alene/ der Røsten hørdis oc at Mose oc Elias vaare da borte/ det haffuer oc sin merckelige lærdom met sig. Thi Christus skal alene gøre alt det som hører til vor salighed. Mose oc Louen biude oc befale sigendis gør det/ men der kand inted ske aff.

* Elias oc Propheterne giffue til kende huorlunde at Louen skal fuldkommis/ men de fuldkomme hende icke/ de gøre icke retferdig/ Otørifhiø aleniste maa der til/ oc hand maa det gøre. || Mose oc Elias haffue ende/ for Christus er kommen. Der faare bør oss at sette vor Tro paa Christum alene. Thi hand haffuer igenløst oss/ hand er vor salighed.

251

Den femtende Predicken om Christi forbiudelse oc Apostelnis lydighed. Texten.

OC der de ginge ned aff Bierget/ befalede Iesus dem/ at de skulde ingen sige noget aff det som de haffde seet/ vden naar menniskens || Søn stode op aff døde/ och hand sagde/ i skulle ingen sige denne siun/ ind til saa lenge/ at menniskens Søn opstaar fra de døde.

Oc de hulde det ord hoss dem selff oc sprøde til sammen at/ huad det skulde vere/ naar hand vaar opstanden fra de døde.

HER følger nu den siste part effter/ aff denne Historie/ huad der skede den tid/ de vaare nedkomne aff Thabor Bierge/ oc delis denne part i thu stycker.

* Den ene/ er en forbiudelse/ huor met Christus forbiuder Apostlerne/ at || de skulde icke obenbare denne siun/ før end hand er opstanden fra de døde.

* Den anden part/ er en liudelse vnder samme forbiudelse/ at Apostlene tagde stille/ oc sagde ingen noget der aff/ i de dage.

* Oc settis oss her faar øyen tuende merckelige dygder/ som er en Aandelig høffuiskhed.

* Om den første part at tale/ siunes det at være vnderligt/ at effterdi denne forklarelse bleff io giort/ for vor Herris Iesu Christi Ære oc herlighed/ at vor Herre Christus alligeuel forbiuder sine Discipler at de skulle icke obenbare det faar nogen/ Saadant finder mand ocsaa hoss Matthæum. Der Christus/ effter at S: Peder haffde bekent hannem/ forbød sine Discipler/ at de skulde inted tale der om/ at hand vaar Christus. Oc i det ottende sagde hand til den Spedalske. See til/ at du siger det icke faar nogen/ Oc lige saa hoss Lu: i det

ottende/ effter at hand haffde opreyst den Høffuismands daatter/ forbød hand de samme tre Discipler at de skulde ingen sige det/ 252 som vaar skeet/ oc i mange andre skeder findis det samme. Hui giorde hand det? Er der nogen lønlig sag til/ som Christus haffuer foruaret sig selff/ den ville wi icke randsage effter/ effterdi det er oss da wmueligt at vide. Men de sager ville wi fremføre/ som oss ere obenbarede i den hellige Scriffte.

* Christus vilde icke/ at saadant skulde obenbaris før end paa den beskickedede tid om hans Æris obenbarelse/ det er/ før end hand haffde taald død paa Kaarssit. Denne sag setter || hand der hoss/ Matth: xvi. at hannem burde at stige op til Ierusalem/ oc der lide meget. Lucæ ix. staar det end klarere. Thi saa siger hand der. Fordi at Menniskens Søn bør at lide meget/ oc forskiudis aff de elste etc.

* Saa her i denne sted/ siger hand/ Saa lenge at Menniskens Søn staar op fra de døde.

* Der faar vilde icke Christus/ at saadant skulde obenbaris aldels før end hans pinelsis tid vaar kommen/ enten der faar/ at hans pine oc død icke skulde forhindris/ som der staar screffuit i. Cor: ii. Der som de haffde kent hannem/ aldrig haffde de Kaarsfest Ærens Herre/ eller for andre sager/ som er/ at Christus for sin Høiskhed vilde giffue || sin Fader al Ære Ioan: viii. Ieg ærer mig icke selff. Item Ieg ærer min Fader.

* Christi Lærdom oc vnderlige Gerninger/ vaare en indgong til Christi Ære oc herlighed. Der hoss ocsaa denne forklarelse/ som haffde ellers verit tilføreffuis oc aldels vden Fruct/ oc ingen mand trode det saa at vere/ haffde icke samme forklarelse bleffuen stadfest met Christi Opstandelse fra de døde. Der faare maatte mand bie effter hans opstandelsis tid/ i huilcken hand skulde ydermere forklaris ved helliggørelsens Aand/ at vere Guds Søn Rom: i. Paa det/ at det som bleff her giort synlige paa bierget/ kunde bliffue troligt/ aff merckelige oc naffnkundige ting/ oc giøre saa mere fruct. Der faare bør først alle Guds ords Tienere/ oc siden alle andre Christi tro tienere/ at || lære her i denne sted/ icke aleniste den merckelige dygd/ som kaldis høffuiskehed eller maadelighed/ huor met huer skal icke holde andet aff sig selff/ end det som hannem 253 bør at holde aff sig/ Men ocsaa at skulle ville skiude fra sig al den ære/ som Gud Fader/ oc vor Herre Christo tilkommer/ oc det aff vor Herris Christi exempel oc efftersyn/ indtil saa lenge/ at wi faa huer sin ære som oss bør at haffue aff Gud i sin tid etc. Wi ere Guds børner/ men vor verdighed er icke end obenbaret/ dog skal hun obenbaris met vor Herre Christo/ vdi Guds børns obenbarelse Coloss: iii. i. Ioh: iii. Lader oss fordi bliffue saa lenge skiulte/ som Paulus siger/ at vort liff er skiult i Christo.

* Om den anden part at tale/ som er/ om Disciplernis lydelse/ oc Christi forbud/ giffuis til kiende deris || groffue vankundighed/ i det/ at de spurde huer andre at indbyrdis/ huad det skulde vere/ naar hand vaar opstanden fra de døde. Oc lærer mand mer at opstandelseh synis kiød oc blod at vere en wmulig ting/ indtil saa lenge det offueruindis met sandhed.

* Christus vilde at den obenbarelse oc forklarelse skulde ske besynderlige faar disse tre Aposteler/ at hand kunde bestyrcke dem imod den tilkommende forargelse/ som Kaarssit oc døden vilde føre met sig/ men hand kunde lidet vdrette der met. Thi der fristelsens tid kom da haffde Peder forglemt alting/ oc forsor hannem/ oc sagde/ at hand kiende icke det menmiske/ Disligest ocsaa bleffue de andre forargelse i hannem/ dog bleff den obenbarelse fructsommelig oc gaffnlig effter opstandelsen/ at de kunde diss vissere gribe fat paa troen/ om Christo || den leffuende Guds Søn/ oc om hans aandelige Rige rettelige at begribe oc forstaa. Der aff kommer det/ at Peder i sit andet sendinge breff/ der som hand stadfester sin bekiendelse/ at Iesus er Christus den leffuende Guds Søn/ drager denne sted frem oc denne forklarelse til vidnisbyrd. Oc Paulus til de Corinther ii. Cap: iii. der som hand ligner den skulte Mosi Ansict/ met den oprecte Iesu Christi Ansict/ der skiuder hand ocsaa hen til denne forklarelse. Men om disse tho steder/ som Petrus oc Paulus scriffue/ ville wi nest Guds hielp tale mere i den neste predicken/ huilcken Ieg forhaaber at skal bliffue den siste i denne Historie/ om vor Herris Christi forklarelse.

254

* Men disse tre Apostler tie diss imellem/ oc ere vor Herris Christi forbud hørige oc lydige/ huilcket exempel || wi skulle icke end heller forglemme/ at wi kunde vide at det er styndom tid at tie/ oc vndertiden at tale. Denne dygd er en aandelig klaagskaff oc snildhed/ som Christus vaar her snild/ at hand icke strax vilde lade sin forklarelse obenbaris faar alle/ men aleniste faar disse tre Discipler etc. Thi mand skal icke altid/ oc i alle steder/ sige det oc det/ alligeuel det er end sandhed/ men mand skal giffue act paa den omstændelighed oc huor skrøbelige de ere/ som høre saadant/ om de kunde det oc begribe etc. Thi sandheds kiendelse haffuer sine trapper oc sin tid/ vden huilcke mand skal intet fremføre/ som icke kand fremførre met fruct/ Der faare skulle wi icke mene eller tencke/ at alle ting skulle sigis oc vdobis/ som wi vide sande at vere/ alligeuel at de kunde vere nyttelige/ vden det kand ske i ret tid/ oc aff god aarsage/ at de kunde fremførre met nogen || fruct etc. Saa holt oc den hellige Paulus sig til/ at vere alting for alle/ saa at hand vddelede oc skiffte Guds ord effter som hand saa/ at huer haffde behoff for sin persone/ Oc disligest den Epistel til de Hebreer i det femte Ca: giør skilsmisse imellem melck oc anden mad/ Der faare bør den aandelige snildhed at vere hoss alle som skulle lære oc vnderuise andre/ vere sig obenbare i Kirken eller oc besynderlige i huer Mands huss.

Den xvi Predicken.

HEr til haffue wi hørt det hellige Euangelium om vor Herris Christi forklarelse i mange predickener/ nu ville wi ocsaa høre i denne siste predicken noget aff den hellige Epistel som S: || Peder scriffuer i saa maade etc. Men det giøris her først behoff at paaminde de Christne/ om den Apostoliske scrifft oc om Apostlernis sendinge breff/ at de ere lige som nogle signeter eller indzegel faar den lerdom/ som de hellige Euangelia indholde/ oc saa gaat som en vnderscriffuelse/ Exemplum/ leg Paulus vnderscriffuer i S: Matthæi 255 Euangelio/ leg Peder vnderscriffuer met min pæn oc mit blod/ Den hellige Petrus scriffuer tuende sendinge breff/ den ene er en formanelse til at beholde troen/ den anden til at beuise troen met gode gerninger/ oc hand scriffuer til alle Christne/ vere sig aff Hedenske eller lødiske folck/ som vaare hen strødde oc adspridde iblant de vantro oc affgudiske folck/ at de skulde bliffue bestandige i troen/ oc at huer skulde giøre sit kald fast oc vist met gode gerninger. ||

* Men det som ieg nu opregnede ii. Pet: i. her vdi en summa/ at Peder loffuer oc priser det hellige Euangelium/ oc raader alle at giøre den rette Euangeliske fruct/ imod menniskens lerdom/ der vdi beuiser hand sin lerdom met myndighed/ oc det besynderlige met tuende Argumente/ Det ene er om Guds Faders vidnisbyrd/ om hans Søn paa Thabor bierge/ det andet er/ om Propheterne oc scriffternis vdleggelse/ at de ere icke vdspondne vdaff menniskens skæl oc fornufft/ men aff den hellig Aands obenbarelse/ at den hellig Aand er den beste oc eniste scriffternis vdleggere/ som Petrus vilde saa sige/ Den hellige scrifft/ som wi predicke faar eder/ er icke it fabel/ kaanstelige optenckt/ men obenbaret aff Himmelen/ huilcket ieg haffuer hørt met mine Øern paa Thabor bierge. Der nest er den hellige Aand baade den som dicterer oc || vdlegger den hellige scrifft/ om Guds Søn/ saa at de tho Personer i Guddommen komme offuer it i den middelste Persone/ som er/ i Christo Iesu. Der faare bør eder icke at mile om hans lerdom/ men at giøre den visser vdi eders hierte/ met eders gode gerninger.

* Nu ville wi kortelige vdlegge huer part besynderlige til vor opbyggelse/ oc til den Histories stadfestelse/ som er/ om vor Herris Christi forklarelse/ at wi kunde altid lade hende vere oss befalet.

* Først siger S: Peder ney der til. Ieg haffuer icke effterfølt hine kloge fabel/ i det/ at ieg haffuer giffuit eder vor Herris Christi krafftige tilkommelse til kiende/ som hand vilde saa sige. Den gantske Verden er fuld met menniskens lerdom om/ religion oc || Gudsyrckelse/ men det er idel fabel/ som synis 256 vel at haffue noget paa sig/ oc som den hellige Paulus siger/ at det skin oc gliser som det skulde vere visdom/ til at bedrage oc besuige enfoldige menniske met/ som hand siger ocsaa til de Colosser. Capitel ii. Lader ingen besuige eder/ met den forfengelige philosophia/ oc menniskens visdom etc. Men/ siger S: Peder/ wi haffue seet hans Herlighed/ den tid hand anammede heder oc ære aff hans fader/ der hand hørde denne røst/ fra den høymectige ære/ Denne er min Søn etc. Met huilcke ord hand lærer oss/ i det Christus er forklaret/ at hand er en Konge/ en Herre/ Guds Søn/ en arffuing til alting/ oc at denne er den sande lerdom/ at lære Christum/ at vere saadan/ som der staar screffuit i den anden Psalme/ At dette ene er Guds befaling/ oc det vil hand haffue predicket/ Du est min || Søn/ huo det tror hand bliffuer salig/ oc vden denne lerdom er ingen anden til salighed/ men altsammen idel fabel/ skøne oc deylige til at besuige mennisken met. I saadan maade predickedede S: Peder om Christi forklarelsis Historie/ oc om det hand saa oc hørde paa Thabor bierge.

* S: hans Babtist saa ocsaa noget nær saadan en syn hoss lordans flod/ men dog icke saadan en forklarelse oc hand robte alligeuel/ oc sagde/ See Guds lam etc. Oc S: Peder robte/ oc sagde/ Du est Christus Guds Søn. Disse ere sande vidnisbyrd/ at vor Herre Christus er Gud oc menniske/ er sandelige Guds Søn/ en Konge oc Prest/ sandelige loffuit aff Faderen ved den hellig Aand/ det skal mand lære oc tro/ oc at i hannem alenist er alt vort liiff oc salighed/ i hans haand er alting/ || for hand er Sønnen oc arffuingen/ at huer Simon Bar Iona/ som det kand bekiende met sin mund/ hand er hellig oc salig. Thi der er intet andet naffn giffuit mennisken/ huor ved de skulle bliffue salige.

* Denne er den ypperste Artickil om vor salighed/ vden Louen/ vden menniskens paafund/ vden vore gierninger oc forskylding/ at Christus den leffuende Guds Søn er obenbaret/ oc at mand skal høre hannem/ kiende hannem/ tro paa hannem/ bekiende oc bestaa hannem/ at hand er vor salighed/ liiff oc opstandelse/ oc at mand skal bliffue varafftig oc dø bort 257 i denne bekiendelse. Der faare obenbarede den gantske hellige Trefoldighed sig paa Thabor bierge/ lige som tilforn der Christus bleff døbt/ at alle tro Christne kunde der aff bestyrckis/ Her vaar Guds || Søn til stede i en ærefuld skickelse/ her vaar Faderen/ som forklarede sin Søn/ met sin røst/ her vaar den hellig Aand i en skinnende Sky/ Der nest ocsaa disse thu vidnisbyrd/ Moses oc Elias/ det er/ Louen oc Propheterne/ Dette er det/ som Paulus siger Rom: iii. Guds retferdighed er obenbarit i Christo/ som haffuer vidnisbyrd i Louen oc Propheterne.

* Dette altsammen/ siger den hellige Petrus sig at haffue seet oc hørt. Denne røst/ siger hand/ hørde wi/ der wi vaare paa Thabor bierge/ oc strax førde hand sig ind paa falske lærere/ som hand kunde vide i Aanden/ at de skulde komme/ oc necte Christum/ Oc hand bescriffuer visselige Paffuedomet i det neste Capitel her effter/ oc betager Paffuen den aarsage vdi enden paa dette Capitel/ oc siger/ at den hellige scrifft

|| skal icke vdleggis effter Menniskens vilie/ men effter den hellig Aands obenbarelse/ i det samme ord om Guds Søn/ lige tuert imod kant du læse in Decretis vdi det Capitel. Cuncta permundum etc. Der faare paamindis wi her aluerlige/ at wi skulle imodstaa Paffuens verstygelige Ierdom/ oc predicke vor Herre Otøristum/ oc bliffue io der hart ved/ Amen.

Ioan: xii.

* Ieg haffuer forklaret hannem/ oc ieg vil atter forklare hannem. Da sagde folcket som der stod hoss/ oc høsde til/ det tordnede. De andre sagde/ der talede en Engel met hannem.

Iesus suarede/ oc sagde/ denne røst skede icke for min skyld/ men for eders skyld. ||

258

S: Peders Epistel om vor Herris Christi forklarelse ii. Pet: i.

WI effterfulde icke kloge Fabel/ der wi kundgjorde eder vor Herris Iesu Krafft oc tilkommelse. Men wi haffue selff seet hans Herlighed/ der hand fick ære oc priss aff Gud Fader/ formedlest en røst/ som skede til hannem aff den store herlighed/ i saa maade/ Denne er min elskelige Søn/ i huilcken ieg haffuer behagelighed. Oc wi hørde denne røst komme aff Himmelen/ der wi vaare met hannem/ paa det hellige Bierg.

Prented i Københaffn M. D. L. V.
259

L. ii. fa: ii. lin: ix. læss høuiskhed oc snildhed.

260

TEXTRETTELSER.

S. 192 L. 27 oc	Orig. ac
- 197 - 21 <i>Jabins</i>	- <i>Jabans</i>
- 200 - 4 <i>Jorden/</i>	- <i>Jorden</i> (Linjeudgang)
- 205 - 16 <i>Christen</i>	- <i>Chisten</i>
- 209 - 15 <i>Matth: 18</i>	- <i>Matth: 13</i>
- - - 29 <i>oc den</i>	- <i>den</i> (jf. S, 192 L. 19)
- 210 - 27 <i>Fader/</i>	- <i>Fader</i> (Linjeudgang)
- - - 29 <i>Salomon</i>	- <i>Salomom</i>

- 212 - 7	<i>liuss/</i>	-	<i>liuss.</i>
- 214 - 9	<i>leffnet/</i>	-	<i>leffnet</i>
- - - 31	<i>Phisga</i>	-	<i>Phasga</i>
- 217 - 25	<i>naffn/</i>	-	<i>naffn?</i>
- 219 - 34	<i>for hen</i>	-	<i>for hen/</i>
- 220 - 20	<i>Herren)</i>	-	<i>Herren/</i>
- 221 - 2	<i>Gal: 3</i>	-	<i>Sal: 3</i>
- - - 3	<i>Rom. 10</i>	-	<i>Eph. 10</i>
- - - 10	<i>Voxet.</i>	-	<i>Voxet</i>
- 222 - 19	<i>offueruunden -</i>	-	<i>offueuunden</i>
- 224 - 22	<i>forsømmelse -</i>	-	<i>forsommelse</i>
- 226 - 20	<i>egen/</i>	-	<i>egen.</i>
- - - 21	<i>part.</i>	-	<i>part</i>
- 227 - 17	<i>Peders</i>	-	<i>Perders</i>
- - - 24	<i>sagde/</i>	-	<i>sagde i</i>
- 228 - 19	<i>ville</i>	-	<i>vile</i>
- 231 - 23	<i>denne</i>	-	<i>denn</i>
- 232 - 32	<i>følger</i>	-	<i>følger</i>
- 233 - 7	<i>:Denne</i>	-	<i>Denne :</i>
- - - 20	<i>aff</i>	-	<i>a</i>
- - - 21	<i>den</i>	-	<i>de (for de[x])</i>
- 234 - 22	<i>omgengelse</i>	-	<i>ongengelse</i>
- 235 - 18	<i>rette</i>	-	<i>trechte</i>
- - - 32	<i>skendte</i>	-	<i>skencte</i>
- 236 - 28	<i>Tolffte</i>	-	<i>Tiende</i>
- - - 31	<i>der bleff en</i>	-	<i>der en (jf. S. 193 L, 12)</i>
- 237 - 4	<i>vdualde/</i>	-	<i>vdualde. (Linjeudgang)</i>
- - - 14	<i>Moses/</i>	-	<i>Moses</i>
- - - 30	<i>giffuer</i>	-	<i>giffue</i>
S. 239 L. 33	<i>Jord/</i>	Orig.	<i>Jord (Linjeudgang)</i>
- 243 - 24	<i>det er</i>	-	<i>der er</i>
- 244 - 7	<i>pinen</i>	-	<i>piner</i>
- 245 - 7	<i>retsindigt</i>	-	<i>retsindgt</i>
- 246 - 3	<i>behagelige</i>	-	<i>behalige</i>
- - - 5	<i>til tacke.</i>	-	<i>til tacke -</i>
- - - 19	<i>Øffrigheden</i>	-	<i>Øffridheden</i>
- - - 25	<i>haffuer der</i>	-	<i>haffuer det</i>
- 247 - 17	<i>fraryckis</i>	-	<i>fraryskis</i>
- - - 20	<i>Christus/</i>	-	<i>Christus (Linjeudgang)</i>
- 248 - 6	<i>hannem</i>	-	<i>hunnem</i>
- - - 25	<i>hannem</i>	-	<i>haunem</i>
- 249 - 35	<i>Tienere</i>	-	<i>Tieenere</i>
- 251 - 15	<i>denne</i>	-	<i>dene (for de[x]ne)</i>
- 252 - 9	<i>Matth. 16</i>	-	<i>Matth. 8</i>
- - - 23	<i>Christi</i>	-	<i>Cbristii</i>
- 253 - 26	<i>kommer det</i>	-	<i>kommer der</i>
- - - 30	<i>Cap. iii.</i>	-	<i>Cor. iii.</i>
- - - 31	<i>Christi</i>	-	<i>Chrsti</i>
- 255 - 9	<i>ii. Pet: i</i>	-	<i>ii. pet. ii</i>
- - - 18	<i>scrifftens</i>	-	<i>scirfftens</i>
- 257 - 1	<i>bekiendelse</i>	-	<i>bekienbelse</i>
- - - 5	<i>forklarede</i>	-	<i>førklarede</i>

Af typografiske Grunde er i en Del Skriftsteder og Jesu-Ord, hvor Originalen har stor Skrift, i nærværende Udgave anvendt Korpus, nemlig: S. 191 L. 15-16, 193 L. 13-14, 205 L. 18-22, 206 L. 24, 209 L. 28-33, 213 L.

4-7, 216 L. 12, 222 L. 26-28, 227 L. 6-7, L. 20-25, 232 L. 19-21, 233 L. 7, 236 L. 31-33, 237 L. 33, 239 L. 26-27, L. 27-28, 247 L. 24-28, 251 L. 4-10, 258 L. 8-9.

262

NOTER.

S. 191 L. 1. Peder Godske d. 1556, Biogr. Lex. VI. 120.

S. 197 L. 11 flg. *Hieronymus Tom. I. 175a, II. 11a, VI. 22b* svarer til Migne III. Sp. 953, sst. Sp. 972 og V. Sp. 488.

S. 197 L. 33. *bleff indlagt til herbere met* dvs. fik Herberge hos jf. Biogr. Lex. XII 629.

S. 197 L. 33 ff. *gamle Mester Matz*, Kanniken Mads Pedersen (d. 1543), der en Tid har været stemt for Reformationen, blev senere en af dens sejgeste Modstandere. Da der 1543 holdtes Forhandlinger mellem Kannikerne og Professorerne om Religionssagen, var han den mest haardnakkede Forsvarer af det gamle. Til sidst skal han dog have givet efter, men - som han sagde - nødtvungen og imod sin Samvittighed, mens Peder Palladius i et samtidigt Brev (af 12. Decbr. 1543) paastod, at han havde gjort det utvungen og overvunden af gode Grunde (libere enim et sua sponte non coactus, sed bonis et finnis rationibus ex scriptura et patribus sump tis convictus tandem subscripsit). *Heiberg*, Peder Palladius 6, Bilag S. 184. Biogr. Lex. anf. St. *Rørdam*, Kjøbenhavns Kirker og Klostre i Middelalderen, 147 ff.

S. 198 L. 6 f. Det her omtalte Brev fra Bugenhagen har jeg forgæves søgt.

S. 199 L. 27 *paa samme bierge*; den her og oftere brugte Singularisform *bierge* (fx. *paa Thabor bierge* S. 200 L. 22, 216 L. 14, 255 L. 14, *paa it Bierge* 203 L. 26, 205 L. 20, *hoss Sinai bierge* 248 L. 28 o. m. fl.) gengiver Udtalen et *bjær'* (jf. *den Olibierigs Historie* S. 195 L. 10 og 17) svarende til Udtalen en sår', hvoraf Skriftsprogsformen *Sorrig*, jf. *sin Sielesorge*, *sin hussorge* S. 224 L. 15 og 19. Se bl. a. Marius Kristensen, om Vokalisation af *rg*, i Arkiv f. nord. Fil. XXV. 141 ff.

S. 200 L. 19 f. *met liff oc siel* d. e. med Legeme og Sjæl, jf. Kalkar II. 808 a L. 51 ff.

S. 204 L. 15. *vinde* d. e. *vidne* jf. Kalkar IV. 812 f. Den nuværende Udtale skyldes Paavirkning fra Skriftsproget.

S. 205 L. 2. *Disciplerne gjorde effter som dem vaar forbudet* dvs. de handlede i Overensstemmelse med Forbudet - "gjorde hvad der var dem paabudt".

S. 205 L. 25, *vdi den neste predicken* d. e. i den *forrige* Prædiken; ligeledes S. 209 L. 24, 219 L. 3 o. fl. Derimod S. 196 L. 30 263 *vdi neste Predicken* = i den *følgende* Prædiken. Jf. Kalkar III. 256 a L. 3.

S. 207 L. 35. *hand tog en træls skickelse paa sig*, sml. S. 236 L. 13: *tog en trældoms ham paa sig* - Vulgata Philipp. 2.7: *formam servi accipiens*. Biblen 1550: *tog en tieneris skickelse paa*.

S. 213 L. 6. *hans offuergang*, jf. S. 192 L. 27 *hans vdgang*.

S. 214 L. 7. Besynderlig nok anfører Palladius *første Kongebog* (214 L. 7), *anden Kongebog* (215 L. 4), men i Marginen Vulgatas Betegnelse: 3. *Reg.* og 4. *Reg.*; derimod S. 246 Marginalnote: 2. *Reg.* (2 Gg.) = 2. Kongebog. Sml. foran S. 38 L. 28 f., hvor 1. og 2. *Reg.* betegner 1. og 2. *Samuels Bog*. Det har ikke været helt let for Læserne at orientere sig!

S. 215 L. 32-35, *Mose oc Elias . . vaare taalmodige oc offuermaade saa al dette liffuis elendighed ved haabet til det euige liff*. D. e. Moses og Elias var taalmodige og overvandt saaledes al dette Livs Elendighed ved Haabet til det evige Liv. - Jeg forklarer altsaa *overmaade* som svag Præt. til *overmue* "overvinde", jfr. Kalkar III. 423 b.

S. 225 L. 26 f. Citatet fra *Ars amandi* 2.13.

S. 232 L. 6 f. *Du mister nu draaben for du vilde icke giffue krummen*, jf. Luc. 16, Vers 21 og 24.

S. 236 L. 2-3. *Wi saae hannem oc hand haffde ingen skickelse/ at oss kunde falde vilie til hannem*; jfr.

Vulgata Es. 53.2: *vidimus eum et non erat aspectus, et desideravimus eum*. Udtrykket *falde vilie til er vistnok Trykfejl for fange vilie til*. Biblen 1550 har: *som oss behagede* - Luther: *die uns gefallen hette*.

S. 236 L. 12 f. *hand . . tømde oc forringede sig*, jf. Vulgata Philipp. 2.7: *semetipsum exinanivit*. Biblen 1550: *hand fornede sig selff* = Luther: *eussert sich selbs*.

S. 236 L. 18 f. *da bestercket Christus sit Ansict* = . Vulgata Luc. 9.51: *faciem suam firmavit*; S. 198 L. 27: *da beskicket hand sit Ansict* jf. Indledningen foran S. 186.

S. 239 L. 3. *Men hør mig her vor Himmelske Fader* osv. dvs. *men hør her de Ord af vor himmelske Fader*, som jeg har anført.

S. 245 L. 18 f. *de sette huer Kong fri paa maalet dvs.* "gjorde frit hver Konge til Skive"; jf. Hegelunds Susanna 1578 (B1.53V): *straffer de skalske vden al naade, sætter os dem paa maalet op* (jf. Kalkar III. 164).

S. 246 L. 32 f. *Den hellig Aand kand icke tie det, dvs.* fortie det; jf. S. 244 L. 26 ff.

S. 248 L. 15. *wlydeligt d. e.* "ulideligt".

264

S. 248 L. 20 f. *du vandrer paa Vedernis Fiere* = Vulgata Ps. 103.3: *ambulas super pennas ventorum*. Biblen 1550 har *Enkelttal*; *Du . . gaar paa Værens fiære* = Luther: *Du . . gehest auff den fittichen des Windes*.

S. 249 L. 21. *lige saa meget* dvs. *lige saa lidet* (?).

S. 257 L. 20 f. *in Decretis vdi det Capitel: Cuncta per mundum etc.*, se Corpus juris canonici, rec. Aemilius Friedberg, Lipsiæ 1879, c. 18. C. IX. qu. 3.

S. 257 L. 26. *Jeg haffuer forklaret hannem*, se Indledningen foran S. 186 f. Fodnote.

S. 259 L. 1. Rettelsen er *ikke* indført i nærværende Udgave, hvor jeg har ment at burde bevare Originalens Text. Se S. 251 L. 21.

BIBELSTEDER.1

S. 195 L. 28-S. 196 L. 1 f. Joh. 12.28 (jf. S. 257 L. 25 f.).

- 196 - 3 f. 2.Pet. 1.17.

- 197 - 17 f. Ps. 89.13.

- 198 - 10 f. Luc. 19.40. -L. 11 f. Marc. 16.15. - L. 26 f. Luc. 9.51 (jf. S. 236 L. 18 f.).

- 207 - 23. Matth. 26.38. - L. 35. Philipp. 2.7 (jf. S. 236 L. 12 f.).

- 208 - 3. Luc. 23.34.

- 209 - 15 f. Matth. 18.20 og 18.

- 210 - 21. Coloss. 3.4. - L. 30. Luc 11.31.

- 211 - 16 f. Eph.5.8.- L.18 f. Coloss. 1.13.-L.28 f. Philipp.3.2. -L.30 f. I. Cor. 15.42.-L.32. Matth. 13.43.- L.35 f. Dan. 12.3.

- 215 - 8 f. 2. Kg. 2.12.

- 217 - 25 og S. 218 L. 6. Philipp. 2.9.

- 221 - 1. Matth. 11.13. - L. 2. Gal. 3.24. -L. 3. Rom. 10.4. - L. 4. Luc. 24.44. - L. 15 f. Ap. G. 4.12. - L. 19. Ap. G. 10.43. - L. 22. Rom. 3.21. - L. 32. 5. Mos. 18. 18.

- 222 - 17 f. Hos. 13.14 jf. 1. Cor. 15. 15.

- 224 - 34 f. Rom. 10.17.

- S. 225 L. 31. Rom. 13.11. - L.32, Ordspr.6.9.- L. 34. Matth.26.41.
- 226 - 16. Gal. 6.1.- L. 17. Matth. 11.28.
- 227 - 2 ff. 2. Pet. 1.16 -17 (= S. 258 L. 4 ff.).
- 233 - 28. Matth. 11.6.
- 236 - 2 ff. Es. 53.2. -L. 12. Philipp. 2.7. - L. 18 f. Luc. 9.51.
- 237 - 19. Joh. 5.39.
- 239 - 1 f. Ps. 22.7. - L. 8 f. Hebr. 1.5. - L. 15 f. Philipp. 2.6 (?).
- 241 - 31. Joh. 10.9.
- 247 - 3. Matth. 23.35 jf. 2. Krøn. 24.20.
- 248 - 18 ff. Ps. 104.1-3.
- 252 - 9. Matth. 16.21.- L.21. Joh. 8.54.
- 256 - 4 f. Coloss. 2.8.
- 257 - 25 ff. Joh. 12.28-30.
- 258 - 3 ff. 2. Pet. 1.16-18.